

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Tereza Řádková

Role vedlejších postav v Molièrových komediích

The role of secondary characters in Molière's comedies

Praha 2016

Vedoucí práce: PhDr. Závěš Šuman, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Závěši Šumanovi, Ph.D. nejenom za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky, ale také za doporučení a poskytnutí potřebné literatury.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Prohlašuji dále, že tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 1. srpna 2016

.....

Bc. Tereza Řádková

Abstrakt

Práce se bude zabývat tvorbou francouzského dramatika Molièra, přesněji typy postav, které se v jeho díle objevují. Práce bude vycházet nejenom z hlavních Molièrových komedií *Don Juan*, *Tartuffe* či *Lakomec*, ale k rozboru postav budou využita i méně analyzovaná díla jako např. *Skapinova šibalství*, *Měšťák šlechticem* a další. Rozlišovat budeme dvě základní kategorie, postavy hlavní a vedlejší, avšak naše pozornost bude upřena zejména na postavy vedlejší. Budeme podrobně studovat jejich charaktery a pokusíme se nastítnit, jaký mají celkový vliv na Molièrovo dílo.

Klíčová slova: klasicismus, komedie, postava, Molière, vedlejší postava, francouzská literatura, divadlo

Abstract

This Master's diploma thesis deals with the work of French playwright Molière, to be more precise, with types of characters in his plays. The thesis is not only based on Molière's main works *Don Juan*, *Tartuffe* or *The Miser* but it also studies characters in comedies like *The Bourgeois Gentleman*, *Scapin's Deceits* and others. It distinguishes two categories, major and minor characters. Nevertheless the attention is particularly focused on the minor characters. The goal of the thesis is to show what importance the characters have in Molière's plays and what is their role.

Keywords: Classicism, Comedy, Molière, Character, French Drama, French Literature, Secondary Character

OBSAH

1. Úvod	7
2. TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1. Kategorie literární postavy	9
2.1.1. Rozbor literární postavy	9
2.1.2. Přístupy k literární postavě	10
2.2. Molière a jeho přínos	13
2.3. Originalita Molièrova díla	15
2.4. Specifické charaktery v Molièrových komediích	16
3. PRAKTICKÁ ČÁST - Analýza vedlejších postav	20
3.1. <i>L'École des femmes (Škola žen)</i>	20
3.1.1. Analýza	21
3.2. <i>Le Tartuffe</i>	25
3.2.1. Analýza	26
3.3. <i>Don Juan</i>	31
3.3.1. Analýza	32
3.4. <i>L'Avare (Lakomec)</i>	35
3.4.1. Analýza	36
3.5. <i>Le Bourgeois gentilhomme (Měšťák šlechticem)</i>	41
3.5.1. Analýza	42
3.6. <i>Les Fourberies de Scapin (Skapinova šibalství)</i>	45
3.6.1. Analýza	46
3.7. <i>Le Malade imaginaire (Zdravý nemocný)</i>	49
3.7.1. Analýza	50
4. Závěr	54
5. Résumé	57
6. Seznam použitých zdrojů a literatury	59

1. Úvod

Molièrovo dílo je známé především díky nezapomenutelným postavám jako Tartuffe, Harpagon, Don Juan a mnoho dalších. Jelikož se v průběhu historie těmito postavami zaobírala celá řada literárních teoretiků, tato diplomová práce věnuje pozornost zejména vedlejším postavám a jejím hlavním cílem je nastínit role těchto postav v Molièrových komediích. Diplomová práce je členěna na dva oddíly, teoretický a praktický.

První kapitoly teoretického oddílu pojednávají o kategorii literární postavy a představují různé přístupy k literární postavě. Tyto kapitoly se opírají zejména o knihu *Literární postava* od Bohumila Fořta, ale vycházejí i z díla Daniely Hodrové *Na okraji chaosu* a také z *Poetiky vyprávění* od Shlomith Rimmon-Kenanové. Získané poznatky jsou následně využity při analýze postav v praktické části práce.

Další kapitola čtenáři poskytne stručné informace o životě autora a také o jeho přínosu, zejména co se týče hierarchického postavení žánru komedie. V následující kapitole jsou shrnuty důležité aspekty autorovy tvorby. Poslední kapitola tohoto oddílu, s názvem „Specifické charaktery v Molièrových komediích“, zmiňuje nejdůležitější typy Molièrových postav. Dále tato kapitola vychází ze studie Jeana Emeliny *Les Valets et les Servantes dans le théâtre de Molière* a představuje tři typy sluhů. Tento druh postavy se vyskytuje téměř v každém autorově díle, a z toho důvodu tvoří jádro všech následujících analýz, kde jsou převážně rozebírány charaktery těchto postav. Zvláštní pozornost je v této kapitole upřena i na termín *raisonneur*, jenž úzce souvisí s několika Molièrovými postavami.

Druhý oddíl se věnuje vlastnímu tématu diplomové práce, rolím vedlejších postav ve vybraných autorových komediích jako *L'École des femmes*, *Le Tartuffe*, *Don Juan*, *L'Avare*, *Le Bourgeois gentilhomme*, *Les Fourberies de Scapin* a *Le Malade imaginaire*. Zmíněná díla byla vybrána, poněvadž zahrnují postavu sluhy, který je ve všech těchto komediích něčím výrazný a významně ovlivňuje vývoj zápletky. Studie Jeana Emeliny slouží jako základní materiál při popisování charakterů jednotlivých sluhů.

Komedie jsou řazeny chronologicky podle data jejich premiéry. Před samotným rozborem se čtenář nejprve dozví základní informace o dané komedii a je stručně seznámen s dějem. Co se týče analýz, nejsou zde prezentovány všechny vedlejší postavy daného díla, ale pouze ty, které jsou něčím opravdu výrazné a které mají důležitý vliv na vývoj zápletky. V jednotlivých rozborech je vždy nejprve odůvodněn výběr analyzovaných postav, přičemž popis charakterů těchto postav se opírá o citace z konkrétních komedií, které slouží k lepšímu

vykreslení celé problematiky. Ke konci každé analýzy jsou shrnuty role, které rozebrané postavy v autorově díle zaujímají.

Na základě rozboru různých charakterů vedlejších postav jsme dospěli k jistým společným vlastnostem těchto postav. Získané poznatky jsou využity v závěru práce, který se snaží nastínit význam a roli vedlejších postav v autorově díle.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Kategorie literární postavy

Teorie literatury pracuje nejenom s kategoriemi jako vypravěč, děj, čas, ale operuje také s termínem literární postava, který se stal jednou z klíčových naratologických kategorií. Existuje několik definic literární postavy a každý literární teoretik zaujímá k literární postavě jiný postoj, a tudíž je velmi obtížné tento pojem definovat. Tato kapitola neshrnuje všechny dosud publikované teorie, které se vážou ke kategorii literární postavy, ale zaměřuje se pouze na pár tezí, ze kterých budu vycházet při analýze Molièrových postav.

2.1.1. Rozbor literární postavy

Podle literárního teoretika Bohumila Fořta teoretické zkoumání literární postavy zahrnuje tři oblasti výzkumu. První oblast upírá pozornost ke kategorii děje a kategorii literární postavy, přesněji řečeno se tato oblast zajímá o nadřazenost děje nad postavou a naopak. „Druhá nejčastěji zmiňovaná dvojice (osa) v teoretickém zkoumání literární postavy přímo souvisí s obecnými otázkami po ontologii literárního díla a jeho složek.“¹ Tato oblast se zabývá otázkami, zda je postava pouhým textovým fenoménem, shlukem jazykových prvků, nebo zda je postava natolik nezávislá na narativu, že žije vlastním životem přesahujícím samotné dílo. Tyto dva body možné narativní existence opět pouze vymezují prostor literární postavy, jednotlivá pojetí se běžně pohybují na ose mezi nimi a tíhnou k jedné či druhé pozici.

Na rozdíl od dvou předchozích případů není třetí oblast teoreticky vymežitelná pomocí obou výše zmíněných krajností, při zkoumání literární postavy je však také důležitá. Jejím předmětem je komparativní studium postav, jejich pozice a role v narativu. Mezi základní atributy literárních postav řadíme „plastičnost“ a „plochost“ postavy, hlavní a vedlejší postavy, postavy statické a dynamické, postavy realistické a nerealistické. Na základě jejich zkoumání poté vznikají různé typologie podobností a rozdílů mezi literárními postavami i typologie samotných postav.

V této práci se zaměřím především na třetí oblast a budu zkoumat postavy komparativně podle jejich vlivu na děj literárního díla. Rozlišovat budu dvě základní kategorie, postavy hlavní a vedlejší, avšak pozornost bude upřena zejména na postavy

---

¹ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. 2008. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. Theoretica & historica. ISBN 9788085778618. Str. 14.

vedlejší. Obecně platí, že zatímco hlavní postavy mají klíčový vliv na literární dílo, vedlejší postavy děj pouze dokreslují. Avšak ne vždy mají vedlejší postavy v literárním díle pouze doplňkovou roli. Svým jednáním se často zásadně podílejí na ději a ovlivňují hlavní postavy, což se pokusím doložit v části věnované rozborům konkrétních děl.

2.1.2. Přístupy k literární postavě

V kontextu zkoumání literární postavy existují dva základní přístupy. Prvním z nich je strukturalistický přístup, který chápe literární postavu jakožto textový fenomén a jako takový druh fenoménu ji i zkoumá (za použití lingvistických, logických a obecně sémiotických nástrojů).² Oproti tomu druhý přístup, který Bohumil Fořt ve své studii *Literární postava* pracovně označuje za *mimetický*, chápe literární postavu jako entitu, která vykazuje zásadní podobnosti s jejími reálně žijícími protějšky,³ a k analýze využívá prostředky z oborů, jako jsou estetika, filozofie a psychologie. Mimetický přístup je patrný i u Aristotela, který ve své *Poetice* zmiňuje, že postavy napodobují skutečné lidské jednání. S tímto pojetím se v Molièrových komediích setkáme často, jelikož postavy jeho her jsou zrcadlem tehdejší společnosti. V průběhu celé historie uvažování o literatuře se teoretici pohybují mezi těmito dvěma protichůdnými přístupy a přiklánějí se k jednomu nebo k druhému, existují však i teoretici, jako například izraelská literární teoretička Shlomith Rimmon-Kenanová⁴, kteří se snaží oba přístupy sloučit.

Problematice postavy se věnovali už staří Řekové. Aristotelés řadil postavu mezi základní složky tragédie: „Každá tragédie má tedy nutně šest složek, podle nichž posuzujeme, jaká je. Jsou to děj, povahokresba,⁵ mluva, myšlenková stránka, výprava a hudba.“⁶ V *Poetice* dále definuje vztah mezi postavou a dějem. Ze šesti základních složek tragédie

---

² FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. 2008. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. Theoretica & historica. ISBN 9788085778618. Str. 57.

³ Tamtéž, Str. 57.

⁴ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001, 174 s. Strukturalistická knihovna. ISBN 807294004X.

⁵ ŠUMAN, Závěš. *Konceptualizace mores v dramatickém básnictví. Studie o poetice francouzské tragédie v 17. století*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2013.

⁶ ARISTOTELÉS. *Poetika*. Vyd. v Antické knihovně 1. (celkem 8.). Praha: Svoboda, 1996. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0295-5. Str. 70.

považuje právě děj za nejdůležitější a postavu ději zcela podřizuje. „Děj je tedy základem a jakoby duší tragédie, povahy tu jsou až na druhém místě.“⁷ Na Aristotela navazují další literární teoretici jako například V. J. Propp⁸ a A. J. Greimas,⁹ jejichž teorie nadřazenosti postav spočívají ve funkčním nahlížení na jejich postavení. V historii literární teorie existuje také celá řada badatelů, kteří s Aristotelovým nadřazením děje nesouhlasí. Například britský spisovatel a teoretik Edward Morgan Forster se k tomuto výroku staví protikladně, jelikož pro něho je to naopak postava, která je ději nadřazena. Bohumil Fořt říká, že: „Forsterova a Aristotelova koncepce mají ve své rozdílnosti několik podobností, a naopak ve své podobnosti vyznívají rozdílně.“¹⁰ Důležité ale není, že nadřazovali děj postavě a naopak, ale jako přínos Fořt vidí fakt, že tyto dvě kategorie navždy spojili, a tak postava a děj jsou dnes zkoumány současně, pozornost se soustřeďuje na analýzu jejich generování, spoluexistence a funkce.¹¹

Postavy jsou nositeli děje, vlastností, ideologie a určitých myšlenek a činností. Daniela Hodrová v díle ... *na okraji chaosu* ... uvádí, že literární postava je: „prvkem prostupujícím všechny složky díla jako svérázný motiv, či spíš dynamický komplex motivů.“¹² Tento komplex je v textu realizován množstvím textových prvků. Některé z prvků, například popis vzhledu postavy, se mohou v textu objevovat pouze jednou, jiné prvky se mohou vracet (jména postav) a další se obměňují nebo jsou v průběhu textu nahrazeny jinými (líčení pocitů, myšlenek, činů). Podle Hodrové jsou při popisu postavy důležité i výroky jiných postav, čímž navazuje na ruského teoretika Vladimira Proppa, který zastával stanovisko, že obrazu o postavě se nám dostává prostřednictvím jiných postav, které o ní něco tvrdí. Tohoto stanoviska se při analýze budu držet a pokusím se při rozboru nahlížet na postavy i prostřednictvím výroků jiných postav.

Při zkoumání literární postavy je důležitá její charakterizace. Podle Fořta je možné charakterizovat postavu pomocí dvou přístupů. Používá pojmy *přímá definice* a *nepřímá prezentace*. Přímá definice se vztahuje k tomu, co je o postavě explicitně řečeno. K přímému

---

⁷ Tamtéž, Str. 71.

⁸ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. 2008. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. Theoretica & historica. ISBN 9788085778618

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž, Str. 19.

¹¹ Tamtéž, Str. 20.

¹² HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2001. ISBN 8072151401. Str. 519.

pojmenování vlastností postavy autor používá například adjektiva nebo abstraktní podstatná jména. Oproti tomu nepřímá prezentace zahrnuje kategorie jako vzhled, jednání (na jehož základě zjišťujeme morální vlastnosti, ideje, postoje a city postav), promluva (stylistické rysy promluv, které vydělují postavy vůči okolí) a vlastní jméno postav. V praktické části této práce budu vycházet z obou zmíněných konceptů, ovšem nepřímá prezentace bude pro mou analýzu stěžejní, jelikož budu zkoumat postavy právě na základě jejich chování, promluvy a jednání.

Vrátíme-li se ještě k Forsterovi, je důležité zmínit jeho dichotomické pojetí postav. Mluví o tzv. plochých postavách, které jsou vystavěny na základě jedné myšlenky. Oproti tomu plastické postavy jsou schopné čtenáře něčím překvapit. Americký literární teoretik Seymour Chatman doplňuje, že ploché postavy mají pouze jediný rys a jejich chování je předvídatelné. Naopak jednání plastických postav, obdařených velkým množstvím rysů, se nedá předvídat. Podobné dělení můžeme najít i u Daniely Hodrové, která pracuje s termíny *postava-definice* a *postava-hypotéza*. Postava-definice je charakterizována jako postava zcela předvídatelná, bez tajemství. Postava-hypotéza by se pak dala srovnat s Forsterovým termínem plastická postava, jelikož její chování je podle Hodrové zcela nepředvídatelné. Z těchto tvrzení se budeme v praktické části snažit vycházet a na základě rysů daných postav budeme sledovat i předvídatelnost jejich jednání.

Vzhledem k zaměření naší práce je také důležité zmínit, že postava je pro divadlo naprosto nepostradatelným elementem. Jelikož postavy rozvíjejí divadelní zápletku, je nemožné hrát divadelní hru bez postav. Yves Reuter v článku v časopise *Les Pratiques* poukazuje na důležitost postavy a vysvětluje její nepostradatelnou funkci:

« L'importance du personnage pourrait se mesurer aux effets de son absence. Sans lui, comment raconter des histoires, les résumer, les juger, en parler, s'en souvenir? »¹³

---

¹³ http://www.pratiques-cresef.com/p060_re1.pdf, datum přístupu: 12. 3. 2016 v 14:50. (Důležitost postavy by se mohla posuzovat na základě její nepřítomnosti. Jak je možné bez její přítomnosti vyprávět příběhy, shrnovat je, hodnotit je, mluvit o nich a vzpomínat na ně?)

2.2. Molière a jeho přínos

Jean-Baptiste Poquelin známý pod pseudonymem Molière byl francouzský klasicistní spisovatel, dramatik a herec. Narodil se v roce 1622 v Paříži v rodině čalouníka Jeana Poquelina a Marie Cresséové. Třebaže se mu dostalo skvělého vzdělání a mohl se věnovat profesi advokáta i notáře, po studiích práv se proti vůli rodiny dal na divadelní kariéru a stal se dokonce chráněncem tehdejšího krále Ludvíka XIV. Celý svůj život Molière zasvětil divadlu. Zemřel 17. února 1673 jen pár hodin poté, co si zahrál hlavní roli ve čtvrté repríze své úspěšné hry *Zdravý Nemocný*.

Molière je právem považován za jednoho z předních klasicistních tvůrců a také za jednoho z nejúspěšnějších dramatiků na celém světě. V dílech jako *Le Misanthrope*, *L'École des femmes*, *L'Avare*, *Le Tartuffe* a v mnoha dalších dokázal, že i komedie má vysokou uměleckou hodnotu a tento žánr pozvedl na úroveň hodnou tragédie a dal tak divadlu zcela nový rozměr.

Na začátku sedmnáctého století byla komedie stále považována za druhořadý žánr. Navzdory tomu, že Scarron a Corneille tento žánr obnovili, komedii se stále nedostávalo společenského uznání a až Molière dokázal komedii opravdu pozvednout. Inspiraci čerpal nejenom z tehdy oblíbené italské *commedia dell'arte*, ale také přebíral některé náměty z antické komedie. Vypracoval zcela novou poetiku komického žánru na základě pozoruhodné syntézy dvou protichůdných proudů. První z nich vycházející z Plauta se vyznačuje nesmírnou touhou po smíchu a karikaturním zobrazením světa, zatímco druhý navazuje na Terentia a humanistické divadlo a klade si za cíl nápravu mravů a vykreslení opravdového obrazu o člověku. Je tedy naprosto zřejmé, že se Molière nechal inspirovat několika předchozími autory, ale jedním z hlavních přínosů mu byla právě doba, ve které žil a ze které čerpal náměty pro svá díla, což naznačuje i německý romanista Jürgen Grimm v knize *Molière en son temps*, kde poukazuje na skutečnost, že Molière není autorem, který by vycházel toliko z minulosti.

« ... il est, avant tout, un artiste engagé dans le présent, qui choisit ses thèmes et ses sujets en fonction de ce que lui inspire son époque. »¹⁴

---

¹⁴ GRIMM, Jürgen. *Molière en son temps*. Seattle: Papers on French Seventeenth Century Literature, 1993. Str. 50. (Je to především umělec, který se zaobírá svou přítomností; témata a náměty si vybírá z toho, čím ho inspirovala jeho doba.)

Převzetím předešlých tradic a jejich obohacím o něco nového Molière vytvořil zcela originální pojetí divadla a je tedy relativně těžké najít nějakého předchůdce jeho velikosti. Navíc Molière nebyl jenom autor a režisér, ale zároveň herec, který koncipoval zápletky a repliky sám pro sebe nebo pro své herce, které dobře znal a mohl je tak řídit. Autorova jedinečnost je založena na přesném psychologickém vnímání, jasné sociální satíře a na pozoruhodné kvalitě jeho her.

2.3. Originalita Molièrova díla

Molièrova originalita spočívá ve zcela nové koncepci divadelní hry. Kladl důraz na přirozené spojení charakterů postav her s vývojem zápletky. Jeho protagonisté už nebyli středem zápletky, která se vyvíjí čirou náhodou bez ohledu na jejich jednání, ale jsou to právě postavy a jejich povaha, které svým jednáním determinují sled událostí. Hrdinové nebyli nehybní, ale reagovali a vyvíjeli se před zrakem publika. Navíc za cíl neměli pouze pobavení publika, ale rovněž měli diváky dojmout či rozveselit.

Zasazením postav do běžných životních situací, užitím mnohem přirozenějšího jazyka, než užívali někteří autoři frašek a tragédií, Molière odhaluje neřesti tehdejší společnosti. Ve svém díle vykresluje negativní podoby lidské povahy, a tak zde najdeme opravdu velké množství záporných a mnohdy až opovržených postav. Rodiny jsou většinou neúplné, sobečtí, hrabiví otcové trápí své potomky a těm zase chybí respekt k vlastním rodičům. Na první pohled jde o smutné, až tragické motivy, nicméně je až neuvěřitelné, že i navzdory tomu Molière dokázal diváky pobavit.

Už od dávných dob měla komedie společenskou a morální funkci. Molière se inspiroval slavným latinským výrokem *Castigat ridendo mores*, a tak v dopise určeném králi, pojednávajícím o hře *Tartuffe*, ve které zesměšňuje pokrytectví a svatouškovství, navazuje na tuto myšlenku: « Le Devoir de la Comédie étant de corriger les Hommes, en les divertissant »¹⁵ tj. že úkolem komedie jest napravovat lidi zábavným způsobem.

Na rozdíl od svých předchůdců, u kterých se vyskytoval velmi sporadicky a kteří ho využívali spíš okrajově, se pro Molièra stal smích neodmyslitelnou součástí jeho vlastního pojetí divadla. Smích podporoval dynamičnost jeho her a byl pro něho jakýmsi nástrojem, jehož pomocí byl schopen v komediích střídat různé rejstříky, a obohatil tak tento žánr i o dramatické výstupy, ale zároveň se pomocí smíchu zase dokázal navrátit ke komickým momentům.

---

¹⁵ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, 2 v. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 191.

2.4. Specifické charaktery v Molièrových komediích

V Molièrově díle se setkáme s postavami různých charakterů. Až na pár výjimek zahrnuje všechny typy postav, které se objevují ve společnosti. Od manželů, rodičů, potomků, sourozenců, prarodičů, strýců až po služebnictvo, měšťany, venkovany, lékaře, profesory a další.

Velká část Molièrových postav spadá do třídy měšťanů, která autorovu tvorbu značně ovlivnila a ze které čerpal nespočet námětů pro své hry. Zajímala ho otázka manželství, nezávislost dětí, autorita otců a mnoho dalších společenských témat. K měšťanům řadíme téměř všechny Molièrovy proslulé hlavní postavy, jako například starce Arnolpha (*L'École des femmes*) toužícího po mladé nevzdělané dívce, Harpagona (*L'Avare*) posedlého svým majetkem, Alcesta (*Le Misanthrope*) rozpolceného mezi láskou a samotou, dále svatouška Tartuffa (*Le Tartuffe*) anebo také pana Jourdaina (*Le Bourgeois gentilhomme*), který se urputně snaží změnit své společenské postavení a stát se šlechticem.

Další velmi významnou kategorií v autorově díle zaujímají sluhové. Postava sluhy se v literatuře objevovala odjakživa. Najdeme ji už ve starověké řecké komedii u Menandra, ale i v římské komedii Plauta a Terentia. Dále se tento typ postavy vyskytuje ve středověké frašce a zejména v komedii dell'arte. Molièrovo dílo obsahuje přes několik desítek sluhů a tudíž je tato postava součástí téměř každé autorovy hry. Vliv starověkých autorů je u Molièra patrný stejně jako inspirace komedií dell'arte. Molière ve svých dílech využívá několik ustálených typů spadajících do tohoto žánru, jako například sluhu Brighella, Coviella a mnoha dalších.

Molièrovi sluhové tvoří velmi rozmanitou kategorii. Patří sem zbabělci, šibalové, nešikovné, pošetilci, lišáci a mnoho dalších. Jean Emelina ve studii *Les Valets et les servantes dans le théâtre de Molière* rozebírá tři typy sluhů. Rozlišuje *type du fourbe*, *type du valet maladroît et lourdaud* a *type du valet de bon sens*. První druh, *type du fourbe*, najdeme v raném Molièrově díle ovlivněném komedií dell'arte. Stěžejním typem byl pro Molièra *valet fripon*, neboli uličník, kterým se autor inspiroval v prvních komediích jako *Le Médecin volant* nebo *L'Étourdi*. Poté se okrajově objevuje v několika dalších autorových komediích, ale navrácí se opět až s postavou Scapina (*Les Fourberies de Scapin*), kterého Emelina považuje za vrcholného představitele této kategorie. Jak naznačuje samotný název, *type du fourbe* je charakteristický svou nepřebornou vychytralostí a zručností. Navíc oplývá neuvěřitelnou představivostí a schopností velmi pohotově reagovat. Jelikož je pro něho vše hra, nemá

sebemensi problém lhát a lstivě jednat. Díky své inteligenci se často stává cenným pomocníkem mladého bezradného pána, kterému napomáhá vyváznout z různých spletitých situací.

Na rozdíl od intrikánského a vynalézavého *type du fourbe* najdeme u Molièra také *type du valet maladroit et lourdaud*, který má své kořeny už v latinské komedii a samozřejmě je zastoupený i v italské komedii. Všechny postavy jako například Mascarille z *Le Dépit amoureux*, Alain a Georgette z *L'École des femmes*, Lubin z *George Dandin*, Galopin z *La Critique de l'École des femmes* nebo Silvestre z *Les Fourberies de Scapin* spadají do této kategorie. Jde o bezradné pomalejší jedince, kteří netuší jak jednat, co mají říkat, a proto nejsou schopni pohotově a okamžitě reagovat na dané události. Podle Emeliny je příčinou jejich neohrabanosti právě jejich hloupost. « Il est aussi bête que le fourbe est intelligent. »¹⁶ Ze tří typů, které Emelina ve své studii rozebírá, *type du valet maladroit et lourdaud* postrádá veškerou autoritu před svým pánem a jedině, čeho vždy dosáhne, jsou pánovy nadávky a výčitky. Společně s *type du fourbe* patří do světa komické fantazie. V tomto případě však hovoříme o méně hluboké fantazii, jelikož je pravděpodobnější vidět hloupého bezradného zbabelce, než intrikáře, který vždy uspěje.

Dále Emelina rozebírá *valet de bon sens*, kterého oproti dvěma předchozím typům považuje za nejvíce reálného. Tato kategorie zahrnuje postavy jako Dorine z *Le Tartuffe*, Gros-René a Marinette z *Le Dépit amoureux*, Sganarella z *Don Juana*, Martine z *Les Femmes savantes*, Nicole z *Le Bourgeois gentilhomme*, Toinette z *Le Malade imaginaire*. Všechny tyto postavy tvoří velmi poutavý a asi nejrozmanitější typ sluhů, který v Molièrově tvorbě můžeme pozorovat. Přestože mají velmi rozličné charaktery, jejich společným rysem je dobrý úmysl. Hlavní úkol těchto jedinců spočívá v napomáhání druhým, jako například mladým milencům, kteří čelí různým nástrahám. Navzdory jejich společenskému postavení to jsou velmi moudré postavy, schopné vzdorovat svému pánovi, který je pomatený kvůli nějaké směšné vášni.

Emelina ve své studii věnuje jednotlivé kapitoly výše zmíněným třem kategoriím. V každé kapitole zmiňuje, čím se Molière při tvorbě daného typu sluhy inspiroval, dále prezentuje základní představitele, jejich společné vlastnosti, které poté podrobněji analyzuje na základě krátkých ukázek z děl. Přestože je studie velmi přehledně koncipována a čtenáři

---

¹⁶ Jean EMELINA, *Les Valets et les Servantes dans le théâtre de Molière*, Aix-en-Provence, La Pensée universitaire, 1958, Str. 36. (Je stejně tak hloupý, jako je *fourbe* inteligentní.)

poslouží k dobré orientaci v tématu, naše práce se pokusí rozbory jednotlivých typů více prohloubit.

Společné rysy reprezentantů Emelinových typů jsme si představili výše a dále naše práce bude vycházet z postav sluhů, kterým se v Molièrových dílech dostává hodně prostoru a nějakým způsobem se zásadně podílejí na ději. Proto se zaměříme na komedie *Don Juan*, *Le Malade imaginaire*, *Le Tartuffe*, *Les Fourberies de Scapin*, kde se postava sluhy vyskytuje téměř po celou dobu děje. Rozebírat budeme ale i komedie *Le Bourgeois gentilhomme*, *L'École des femmes* a *L'Avare*, kde sice sluhové nemají tolik prostoru, nicméně jejich počínání je nějakým způsobem srovnatelné s jednáním sluhů z výše zmiňovaných komedií.

Každá z Molièrových postav je líčena rozličně, má svůj příznačný rys, ukrývá nějaké tajemství, jednoduše řečeno má svůj charakter. Autorovy hry jsou většinou založeny právě na jedné specifické postavě, skrze kterou líčí nějakou charakterovou vadu v její extrémní podobě, jako například obsedantní Harpagonovu hrabivost, Tartuffovo pokrytectví a mnoho dalších. Vedle těchto charakterů Molière staví tzv. *raisonneurs* neboli postavy, které jsou naprostými protějšky pošetilců. Díky těmto postavám je celá zápletka přirozeně vyvážena a na základě jejich počínání dochází na konci her k určitému smíru.

« Il désigne un personnage de second plan, placé en face d'un héros obsédé, et chargé d'éclairer avec bon sens et mesure l'incongruité d'une situation ou le ridicule d'un comportement : il donne ainsi la mesure de la difformité et des extravagances du héros. Cependant, loin d'imposer des vérités dogmatiques, il se borne à éclairer de façon pragmatique les égarements et les contradictions du protagoniste. »¹⁷

Michael Hawcroft se ve studii *Reasoning with fools* věnuje právě postavě *raisonneur* a shrnuje v ní postoje různých literárních kritiků. V kapitole *The Raisonneurs and the Critics* se konkrétně zabývá významem tohoto slova a uvádí, že v *Dictionnaire de l'Académie* z roku 1694 byl pojem *raisonneur* považován za pejorativní výraz, čehož si můžeme všimnout i v Molièrových komediích, kde toto slovo autor několikrát použil. Například v komedii *L'École des femmes*, kde Arnolphe evokuje neposlušnost své svěřenkyně, a tak ji nazývá *belle raisonneuse*. Takovým postavám ale nebyl termín *raisonneur* určen, když ho poprvé v roce 1890 použil francouzský literární kritik a historik Ferdinand Brunetière. Od té doby se začaly

---

¹⁷ <http://www.toutmoliere.net/raisonneur.html> Datum přístupu: 17.4.2016 v 18:30 (Označuje vedlejší postavu, umístěnou naproti posedlému hlavnímu hrdinovi, která je na základě zdravého rozumu a míry pověřena objasněním nějaké nevhodné situace či směšného jednání: poukazuje tak na odchylky a výstřednosti hlavního hrdiny. Nicméně se drží daleko od dogmatických pravd a pragmatickým způsobem se omezuje na odhalování poblouznění a rozporů protagonisty.)

vést dlouhotrvající diskuze o funkci a významu role *raisonneur*. Brunetière tímto termínem označuje postavy jako Cléante (*Le Tartuffe*), Philinte (*Le Misanthrope*), Ariste (*L'École des Maris*), Chrysalde (*L'École des Femmes*) a Béralde (*Le Malade imaginaire*), které podle něho alespoň částečně zastávají myšlenky samotného autora.

Další tradiční pohled vyslovil v roce 1925 kritik G. Michaut, když napsal: « Jamais Molière n'a dissimulé son opinion personnelle; toujours, au contraire, il a chargé un de ses personnages, et quelquefois plusieurs, de le représenter et de l'exprimer très clairement. »¹⁸

Vedle toho vzrůstala vlna názorů vyjadřujících nesouhlas s tím, že by Molière využíval postavy k šíření svých názorů. Mezi nejvýznamnější kritiky zastávající toto stanovisko patří W. G. Moore a René Bray. Podle Moora *raisonneurs* vyjadřují střízlivé názory, které však nenáleží autorovi, ale jeho průměrnému divákovi. Moore netvrdí, že Molière nechtěl sdělit své postoje, avšak trvá na tom, že je nepropagoval skrze své postavy. Na Moora navazuje Bray, který zachází ještě dál. Podle něho není žádný důvod předpokládat, že Molière chtěl publiku něco sdělit. Tvrdí, že v Molièrově divadle *raisonneurs* neexistují, jelikož každá postava má pouze dramatickou funkci: « Chaque personnage est exigé par sa fonction dramatique, non par une prétendue fonction morale inventée par la critique. »¹⁹

Hawcroft považuje Brayův i Moorův náhled za velmi přínosný, jelikož přispěl k lepšímu porozumění Molièrově práci jako autora, herce i ředitele divadelní společnosti. Navzdory jejich přínosu nemají nicméně tito dva badatelé poslední slovo. Hawcroft si také všimá skutečnosti, že i přes zpochybňování pojmu *raisonneur*, oba kritici používali toto slovo mnohem více než předchůdci, jejichž práci kritizovali. Toto členění, kdy je na jedné straně *raisonneur* jakýmsi mluvčím, hlasem autora, a na straně druhé má čistě dramatickou funkci, vedlo k mnohým dalším rozličným názorům, které však vždy vycházely a respektovaly tuto základní dichotomii.

---

¹⁸ HAWCROFT, Michael. *Molière: reasoning with fools*. New York: Oxford University Press, c2007. ISBN 9780199228836. Str. 10. (Molière nikdy neskrýval svůj osobní názor; vždy naopak pověřil jednu ze svých postav, někdy i více, k naprosto jasnému představení a vyjádření svého názoru.)

¹⁹ Tamtéž, Str. 12. (Každá postava vyžaduje dramatickou funkci a ne údajnou morální funkci, kterou vynalezla kritika.)

3. PRAKTICKÁ ČÁST - Analýza vedlejších postav

3.1. *L'École des femmes (Škola žen)*

Tato veršovaná komedie o pěti dějstvích byla poprvé uvedena 26. prosince 1662 v Palais Royal. Řada lidí ji považovala za obscénní a jejím uvedením si Molière udělal mnoho nepřátel. Na kritiku autor reagoval novou hrou *Kritika školy žen*, což je jakýsi manifest vytvořený na obranu jeho tvorby. V roce 1663, kdy tato hra vyšla, napsal také další jednoaktovou hru *Versaillská improvizace*, ve které rozvinul myšlenky z předchozího díla a kterou také celou polemiku kolem *Školy žen* uzavřel.

Děj *Školy žen* se odehrává v domě postaršího muže Arnolfa. Ten vypráví svému příteli Chrysaldovi o záměru oženit se s mladou schovankou Anežkou, kterou vychovává. Anežka nemá u Arnolfa nárok na žádné vzdělání a jediná výuka, které se jí dostává, je ta Arnolfova. Je vychovávána v poslušnou ženu a budoucí manželku podle Arnolfových vlastních pravidel, které zakládá na tom, aby byla Anežka co nejvíce nevzdělaná, a úměrně své nevědomosti ctnostná. Mezi další postavy této komedie patří Arnolfovi sluhové Alan (Alain) a Jiřina (Georgette), kteří jsou stejně jako Anežka vychováváni v co největší nevědomosti a jsou vedeni k poslušnosti.

Arnolf, který si nechává také říkat pán z Pařezova, není ale jediný, kdo se o Anežku zajímá. V komedii se totiž objevuje postava mladíka Horáce, syna Arnolfova přítele, kterému se Anežka zalíbí. Horác se Anežce dvoří a ona jeho dvoření ráda přijímá. To vše díky své přezdívce zjistí Arnolf, který se jako pán z Pařezova stane důvěrníkem nic netušících milenců a jejich vztah se tak snaží překazit. Vše ale nakonec dopadne dobře a právo na Anežčino srdce získá Horác.²⁰

---

²⁰ ŘÁDKOVÁ, Tereza. *Téma lásky v Molièrových stěžejních dílech*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2014. Str. 21.

3.1.1. Analýza

V této komedii převládají zejména postavy mužského pohlaví, čímž autor poukazuje na nadvládu mužů, která v té době byla zcela běžná. Centrální postavu zde zaujímá Arnolf, jehož charakter Molière uzpůsobuje tak, aby upozornil na utlačování žen ve společnosti v sedmnáctém století. V analýze podrobněji rozebereme postavy sluhů Alana a Jiřiny, kteří tvoří komické jádro hry, a dále se zaměříme na Chrysalda, který se zde objevuje sporadicky, avšak jeho charakter je z našeho pohledu zajímavý.

Arnolf je žárlivý monomaniak, posedlý strachem z nevěry. V jeho osobě najdeme jistou podobnost s Molièrovým Harpagonem. Je povýšený, sobecký, a podobně jako chamtivý Harpagon střeží truhlu, Arnolf ukrývá svou schovanku Anežku. Jeho povýšenost se projevuje nejenom ve vztahu k Anežce, ale také v přístupu k jeho sluhům. Arnolf si tyto sluhy vybral, neboť jsou oba naprosto nevzdělaní a hloupi, a tím pádem podle Arnolfa nemohou Anežku ovlivňovat.

Prostřednictvím Alana a Jiřiny, kteří se vyznačují neomaleností a hloupostí, Molière vytvořil několik komických situací. Nejde o typ vynalézavých a vychytralých sluhů. Naopak oba dva postrádají jakékoli hlubší myšlení. Navzdory tomu, že jsou vůči svému pánovi ve velmi podřízeném postavení, chovají se k němu neuctivě. To, že z něj nemají strach, je patrné například v situaci, kdy se přede dveřmi hašteří a neotvírají Arnolfovi dveře.

« ARNOLPHE : Belle cérémonie,

Pour me laisser dehors. Holà ho je vous prie.

GEORGETTE : Qui frappe?

ARNOLPHE : Votre Maître.

GEORGETTE : Alain?

ALAIN : Quoi?

GEORGETTE : C'est Monsieur, ouvre vite.

ALAIN : Ouvre, toi. »²¹

---

²¹ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 407. (ARNOLF: Copak je tohleto za obřady? Puště mě do domu! Či mám stát věčně tady? JIŘINA: Kdo tam? ARNOLF: Váš pán. JIŘINA: Tak Alane! ALAN: Co? JIŘINA: Pán, no hni se přeci! ALAN: Jen jdi ty! MOLIÈRE. *Škola pro ženy*:

Skutečnost, že se nejdřív hádají, jestli otevřou dveře, a poté řeší, kdo z nich je otevře, poukazuje na hloupost a nedospělost obou sluhů.

« GEORGETTE : Je veux ouvrir la porte.

ALAIN : Et je veux l'ouvrir, moi.

GEORGETTE : Tu ne l'ouvriras pas.

ALAIN : Ni toi non plus.

GEORGETTE : Ni toi. »²²

Navíc jsou nejenom hloupí, ale také neohrabaní. Alan například při následném otevření dveří udeří svého pána. Dále z jejich konverzací zaznamenejme neomalenost, s jakou se vyjadřují. Jelikož nejsou schopni pohotově reagovat, tak se často zakoktavají, čímž Molière dělá tyto charaktery ještě komichtější.

« ALAIN : Monsieur, nous nous... Monsieur, nous nous por... »²³

Stejně tak i Jiřina působí velmi směšně a prostě, když se před Arnolfem zmíní, že Anežka vůbec nebyla z jeho nepřítomnosti smutná a ihned na to se rozhodne tvrdit, že ho vlastně Anežka netrpělivě vyhlížela.

« GEORGETTE : Triste ? Non.

ARNOLPHE : Non !

GEORGETTE : Si fait.

ARNOLPHE : Pourquoi donc...

GEORGETTE : Oui, je meure,

Elle vous croyait voir de retour à toute heure ;

Et nous n'oyions jamais passer devant chez nous,

Cheval, Âne, ou Mulet, qu'elle ne prît pour vous. »²⁴

[komedie o pěti dějstvích]. Přeložil Jiří Zdeněk NOVÁK. Praha: Artur, 2010. D (Artur). ISBN 9788087128435. Str. 15.)

²² Tamtéž, Str. 408. (JIŘINA: Chci otevřít ty dveře. ALAN: A já je chci taky otevřít. JIŘINA: Ty je neotevřeš. ALAN: Ty taky ne. JIŘINA: Ani ty)

²³ Tamtéž, Str. 409. (ALAN: My jsme... no... Zkrátka jsme... Tamtéž, Str. 17.)

Arnolf si sice snaží zachovat tvář nedotknutelné osoby, ale skutečnost, že i sluhové se mu vysmívají, jeho autoritu jen snižuje.

Další významnou vedlejší postavu zaujímá Arnolfův přítel Chrysald. Objevuje se zde pouze třikrát, ale jeho přítomnost je důležitá. Tato komedie je otevřena dialogem, kdy Arnolf prezentuje svému příteli názory na to, jak by se měla chovat ideální žena a jaké úlohy by měla vykonávat. Zatímco Arnolf si je svými záměry naprosto jistý, Chrysald je jiného názoru a snaží se Arnolfovi vysvětlit, že je nerozumné uzavřít sňatek jen ze strachu nebýt podveden.

« CHRYSALDE

Voulez-vous qu'en Ami je vous ouvre mon cœur ?

Votre dessein, pour vous, me fait trembler de peur;

Et de quelque façon que vous tourniez l'affaire,

Prendre Femme, est à vous un coup bien téméraire. »²⁵

Ještě předtím, než si Chrysald vyslechne Arnolfovy názory, zmíní se, že nevěru nemůže ovlivnit, a to, jestli ho žena podvede či ne, nevyplývá z její vzdělanosti či nevzdělanosti. Je to jednoduše štěstí a láska, co může změnit chování ženy, které však muž nijak neovlivní.

Je však zcela evidentní, že Chrysaldovy rady Arnolfa nepřesvědčily, a tak svého přítele nenechá ani dokončit větu a prosazuje si svá přesvědčení.

« CHRYSALDE

Pour cet article-là, ce que vous m'avez dit,

Ne peut... »²⁶

Během dalšího setkání mezi Arnolfem a Chrysaldem dochází k jistému obratu. V prvním výstupu byl Chrysald umírněný, avšak nyní začíná být mnohem průbojnější a znovu poukazuje na Arnolfův posedlý strach, nebýt podveden.

---

²⁴ Tamtéž, Str. 410. (JIŘINA: Kdepak. ARNOLF: Ne? JIŘINA: Totiž no... ARNOLF: Tak co? JIŘINA: I byla vlastně. Pořád jen vzdychala. Chudinka. Přenešťastně. A jak jen zahlídla osla či mezka s ranci, křičela „sláva pán“ a točila se v tanci. Tamtéž, Str. 18.)

²⁵ Tamtéž, Str. 399. (CHRYSALD: Promluvím zpríma. Smím? Tak jako mezi muži. Mně ten váš úmysl nahání husí kůži. To za vás, příteli. A říkám otevřeně: Od vás je nemoudré chtít připoutat se k ženě. Tamtéž, Str. 7.)

²⁶ Tamtéž, Str. 404 (CHRYSALD: Chcete-li jen můj soud, řekl jste věru dost, abych... Tamtéž, Str. 12.)

« CHRYSALDE

Être avare, brutal, fourbe, méchant, et lâche,
N'est rien à votre avis auprès de cette tache. »²⁷

Chryaldovi se Arnolfovy myšlenky ohledně nevěry, stejně jako jeho extrémní názory na ženy, zdají být zcela pošetilé. Dle jeho názoru muž nemůže změnit osud, štěstí a ani ženu, a tak místo podezírání by měl přizpůsobit své chování tak, aby o něj žena měla zájem a nepřemýšlela o nevěře.

V analýze jsme si přiblížili postavu Chryalda a sluhů Alana a Jiřiny. Arnolfův záporný obraz Molière zdůraznil právě zasazením postavy Chryalda, který má v této komedii funkci moralisty a umožňuje tak odkrýt Arnolfův charakter. V celé hře nenajdeme postavu, která by Arnolfovy názory sdílela. Stejně jako Chryald, i sluhové Alan a Jiřina ve skutečnosti nevystupují přímo proti jeho osobě, ale proti jeho principům.

---

²⁷ Tamtéž, Str. 457. (CHRYSALD: Být hrubec, lakomec, lump, sketa, to nic není? Jen nosit parohy je pro vás provinění. Tamtéž, Str. 68.)

3.2. *Le Tartuffe*

Tato veršovaná komedie o pěti dějstvích byla poprvé uvedena 12. května 1664 ve Versailles. Především kvůli falešné zbožnosti, na kterou Molière v díle poukazoval, se *Tartuffe* stal předmětem sporu, a tak byla tato ostře satirická komedie následně zakázána a až po několika úpravách se v roce 1669 *Tartuffe* znovu začal hrát.

Děj této hry se soustřeďuje kolem podvodníka Tartuffa, kterého jednoho dne potká bohatý měšťan Orgon v kostele, a protože je zcela oslněn jeho skromností, tak mu následně nabídne, aby bydlel v jeho domě společně s ním a s Orgonovou rodinou. Avšak Orgon a jeho matka paní Pernellová jsou v domě jediní, kdo jsou z Tartuffovy přítomnosti nadšeni. Na první pohled se sice Tartuffe jeví jako zbožný svatoušek, ale všichni ostatní – Orgonovy děti Mariana a Damis, Orgonova druhá žena Elmíra, její bratr Kleant a ani služka Dorina – Tartuffovi nenaletí.

Naopak Orgon je Tartuffem čím dál více okouzlen, a dokonce mu přislíbí za ženu svoji dceru Marianu, která je již zasnoubená se svým nápadníkem Valérem. Všichni se snaží Orgonovi otevřít oči, ale on je neposlouchá. Tartuffe velmi silně podléhá smyslnosti a je natolik podlý, že dokonce začne svádět Orgonovu ženu Elmíru, která k němu však nechová žádné sympatie, a tak ho neváhá odmítnout. Celou scénu, kdy se Tartuffe pokouší svést Elmíru, sleduje Damis, který se rozhodne otci se svým rozhořčením svěřit. Orgon mu ale nevěří a naopak hájí Tartuffa. Nakonec dospěje k rozhodnutí, že vyhodí svého syna z domu, a na Tartuffa přepíše veškerý svůj majetek. Celou situaci zachrání Elmíra, která přiměje Orgona, aby se sám přesvědčil o tom, kdo z nich má pravdu: Orgon se schová pod stůl a Elmíra pozve do místnosti Tartuffa a nechá ho, aby se ji znovu pokusil svést a projevil se takový, jaký je.

Když Orgon zjistí pravdu, rozhodne se okamžitě Tartuffa vyhodit z domu. V tu chvíli mu ale dojde, jaké chyby sám napáchal, protože dům přece nechal přepsat na Tartuffa, tudíž už náleží pouze jemu. Navíc Tartuffe využije toho, že se mu předtím ještě jeho pán svěřil s tím, že přechovává kazetu s listinami od jednoho svého přítele, kterého stíhá král. Celá hra, která směřuje k neblahému rozuzlení, nakonec končí dobře, ale jen zásahem vyšší moci. Moudrý král rozpozná, že se jedná o podvodníka a Orgonovi nakonec navrátí jeho majetek.²⁸

---

²⁸ ŘÁDKOVÁ, Tereza. *Téma lásky v Molièrových stěžejních dílech*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2014. Str. 24.

3.2.1. Analýza

Ústřední postavou této komedie je zámožný muž Orgon, který hledá v náboženství útěk před světem. Je velmi snadno ovlivnitelný, z čehož těží právě Tartuffe, který si z Orgona udělal loutku. Kromě Doriny, Valéra a Tartuffa všechny významné postavy patří do Orgonovy rodiny, ve které jsou zastoupeny celkem tři generace. Tu nejstarší představuje paní Pernellová, další generace se soustřeďuje kolem Orgona, jeho ženy Elmíry a Orgonova švagra Kleanta. Poslední generaci tvoří Orgonovy děti Damis a Mariana.

Hlavní děj je situován kolem Orgona, Elmíry a Tartuffa. Jde o model převzatý ze středověké frašky tvořený manželským párem a milencem, i když v tomto případě hovoříme spíš o vetřelci, který se snaží pár rozdělit. Navíc nejenom že Tartuffe ohrožuje samotnou dvojici, ale také rozpolcuje celou Orgonovu rodinu na dva nepřátelské klany. Je zde skupina čestných, neboli Tartuffových nepřátel, do které spadá Elmíra, Mariana, Valér, Damis, Kleant, a Dorina. Druhá skupina zahrnuje Tartuffovy obdivovatele Orgona a jeho matku.

Co se týče samotného Tartuffa, po kterém nese komedie název, je zajímavé, že jeho postava v díle není přítomna od začátku až do konce. Objeví se až později, ve třetím dějství. Jedná se o jakéhosi fantoma celé hry, který paradoxně, co se týče nepřítomnosti na scéně, zaujímá první místo. Navzdory jeho relativně chabému výskytu se celá zápleтка točí kolem něj, všechny ostatní postavy o něm mluví, rozebírají ho, a tak je Tartuffe spolu s Orgonem a Elmírou řazen k hlavním postavám celé komedie.

Mezi vedlejší postavy spadají Orgonovy děti, Mariana s Damisem. Skrze Marianinu postavu Molière poukazuje na absolutní moc otců, která byla v té době jen těžko zpochybnitelná. Z Marianiných promluv je zjevné, že je zvyklá splnit vše, co si její otec přeje.

« MARIANE : Contre un Père absolu, que veux-tu que je fasse? »²⁹

Od začátku hry je Mariana vykreslována jako nevinná, poslušná a stydlivá dívka, která se bojí otci odporovat, avšak i u ní je patrný jistý vzdor, který ale projevuje pouze před svou služebnou.

« DORINE : Sur cette autre union, quelle est donc votre attente? »

---

²⁹ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, 2 v. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 126. (MARIANA: Je pánem rodiny, co mohu dělat, Bože? MOLIÈRE. *Tartuffe: komedie o 5 dějstvích*. Přeložil Svatopluk KADLEC Praha: Osvěta, 1952. Sešity Divadelní žatvy. Str. 54.)

MARIANE : De me donner la mort, si l'on me violente. »³⁰

Co se týče podřízenosti, tak i Marianin bratr Damis je svázán otcovou autoritou. Nicméně oproti své sestře je zbrklý a stejně jako jeho otec také velmi vznětlivý. To, že je Tartuffovým chováním naprosto rozhořčen, pochopíme už v prvním dějství, kde se ukazuje Damisův ohnivý temperament.

« DAMIS

Non, voyez-vous, ma Mère, il n'est Père, ni rien,

Qui me puisse obliger à lui vouloir du bien.

Je trahirais mon cœur, de parler d'autre sorte ;

Sur ses façons de faire, à tous coups je m'emporte ;

J'en prévois une suite, et qu'avec ce Pied plat

Il faudra que j'en vienne à quelque grand éclat. »³¹

Zajímavou vedlejší postavou je Marianina komorná Dorina, která sice není členkou Orgonovy rodiny, avšak v jeho domě zaujímá poměrně důležitou roli. Dorina je typická představitelka *valet de bon sens*, kterého jsme si popsali v předchozí kapitole. Už od jejího prvního výstupu velmi rychle zjistíme, že právě ona nejvíc riskuje, což je zcela paradoxní vzhledem k jejímu společenskému postavení, kdy je všem postavám podřízena.

Dorina velmi rychle prokoukla Tartuffův charakter a bez sebemenších obav se nezdráhá čelit Orgonovi a Tartuffovi, aby tak napomohla mladé lásce své paní. Její upřímnost a zároveň ironický tón je vykreslen již v prvním dějství, kde vede dialog s Orgonem o zdraví jeho manželky a ironicky poukazuje na vynikající stav svatouška Tartuffa.

« DORINE : Madame eut, avant-hier, la fièvre jusqu'au soir,

---

³⁰ Tamtéž, Str. 127. (DORINA: Co tedy hledáte v tom, jářku, druhém svazku? MARIANA: Chci radši si život vzít – než zradit svoji lásku! Tamtéž, Str. 55.)

³¹ Tamtéž, Str. 101-102. (DAMIS: Nepatří, babičko, přec k naší rodině, zač bych mu musil přát dobra jedině. Říkati jinou věc, toť páchat vlastní zradu. Vždyť on tu jedná tak, že ztrácím sebevládu! Víím, jak to dopadne: můj spor s tím rýpalem se skončí nejinak- než velkým skandálem. Tamtéž, Str. 32.)

Avec un mal de tête étrange à concevoir.

ORGON : Et Tartuffe?

DORINE : Tartuffe? Il se porte à merveille,

Gros, et gras, le teint frais, et la bouche vermeille. »³²

To že je Dorina velmi upřímná a přímočará, je patrné nejenom z dialogů, které vede se svým pánem, ale i z jejího jednání s Marianou, jejíž podřízenost otci Dorinu naprosto šokuje.

« DORINE

Avez-vous donc perdu, dites-moi, la parole ?

Et faut-il qu'en ceci je fasse votre rôle ?

Souffrir qu'on vous propose un projet insensé,

Sans que du moindre mot vous l'ayez repoussé ! »³³

Dorinino smělé vyjadřování se však občas neobejde bez napomínání a nadávek, které si vysluhuje zejména od Orgona, ale také od jeho matky.

« MADAME PERNELLE

Vous êtes, Mamie, une Fille Suivante

Un peu trop forte en gueule, et fort impertinente :

Vous vous mêlez sur tout de dire votre avis. »³⁴

Dorina je také velmi vychytralá, a i přes výčitky svých pánů dokáže vždy situaci uklidnit. Navíc díky svému dobrému úmyslu ještě rozdává několik užitečných rad, jako například ve druhém dějství, kde vede s Orgonem rozsáhlý rozhovor, během kterého svému pánovi promlouvá do duše a snaží se ho tak přimět k rozumu.

« ORGON : Je vous dis qu'il me faut apprendre d'elle à vivre.

---

³² Tamtéž, Str. 108. (DORINA: Navečer jí bylo velmi zle. Nechtěla, nešťastná, ni slyšet o jídle a stěžovala si na silnou bolest hlavy. ORGON: A Tartuffe? DORINA: Ale ten? Byl jako vždycky žravý. K večeri zbožně sprásk dva páry tučných sluk a půlku selete, že potom málem puk. Tamtéž, Str. 38.)

³³ Tamtéž, Str. 126. (DORINA: Co? Ztratila jste řeč, pro umučení svaté? Mám já snad odmluvit, co vy tu mluvit máte? Naslouchat záměrům, co otec s vámi má, a po celý ten čas mu neříct ani a! Tamtéž, Str. 54.)

³⁴ Tamtéž, Str. 100. (PANÍ PERNELLOVÁ: Jako komorná jsi drzá, moje zlatá, až tuze hubatá a tuze nestydatá. Do všeho pleteš se, chceš soudit každou věc... Tamtéž, Str. 30.)

DORINE : Vous n'en feriez que mieux, de suivre mes leçons. »³⁵

Molière do Doriny vložil vlastnosti jako prozíravost a dobrý úmysl, které jsou pro jeho sluhu typické a na základě kterých často poukazuje na zkaženost tehdejší společnosti. Právě dobrý úmysl, upřímnost, pohotovost a jistá sebedůvěra činí tuto služebnou tak výraznou a zcela jedinečnou.

Další kladnou postavou je vedle Doriny Elmíry bratr Kleant, jehož prostřednictvím Molière vykresluje šíleného Orgona, posedlého Tartuffovou údajnou zbožností a skromností.

« ORGON

Chaque jour à l'Église il venait d'un air doux,

Tout vis-à-vis de moi, se mettre à deux genoux.

Il attirait les yeux de l'assemblée entière,

Par l'ardeur dont au Ciel il poussait sa prière :

Il faisait des soupirs, de grands élancements,

Et baisait humblement la terre à tous moments ... »³⁶

Kleant je Orgonovým popisem zcela zaskočen a několikrát se snaží Orgona přesvědčit o Tartuffově lstivosti, avšak marně, jelikož zaslepený Orgon si nedá říct.

« CLÉANTE

Parbleu, vous êtes fou, mon Frère, que je crois.

Avec de tels discours vous moquez-vous de moi ?

Et que prétendez-vous que tout ce badinage... »³⁷

Molière staví Kleanta do děje jako protiklad ke všemu chaosu v rodině. Je zde vzorem mravnosti, který všechny své činy řídí rozumem a díky tomu zabraňuje vyhrocení celé situace.

---

³⁵ Tamtéž, Str. 121. (ORGON: Tu od ní jednání se budu učit, vida! DORINA: Měl byste opravdu na moje slova dát. Tamtéž, Str. 50.)

³⁶ Tamtéž, Str. 110-111. (ORGON: Přicházel do chrámu hned po mně každý den a tiše vedle mne si klekal zamyšlen. Svým vřelým zápalem, s nímž vzýval svaté nebe, vždy vzbouzel pozornost všech očí kolem sebe. Nyl, vzdychal, bědoval na vroucích modlitbách a každou chvíli se vrhal tváří v prach. Tamtéž, Str. 40.)

³⁷ Tamtéž, Str. 111. (KLEANT: Vy jste se pomátl... Já věru řekl bych! Či snad si tropíte tou bajkou ze mne smích? Ty pitomůstky zde, jež vás tak pobláznily... Tamtéž, Str. 41.)

Ačkoli Kleant přímo nevyřešil konflikt mezi rodinou a Tartuffem, pro jeho rozuzlení je tato vedlejší postava zcela nepostradatelná. Damise odvrátil od násilného činu a umožnil tak zachovat dobrou pověst rodiny. Na základě toho král rozpoznal, že Tartuffova zbožnost není pravá a že je rodina nevinná. Nicméně postavou, která má dle mého názoru největší vliv na sled událostí, je služebná Dorina. Právě tato postava ihned prokoukla skutečné Tartuffovy záměry, a díky svému dobrému úmyslu a upřímné duši zabránila nejenom nešťastnému manželství, ale také pomohla očarovanému Orgonovi a jeho matce dostat se ze svatouškovy moci.

3.3. *Don Juan*

Po zákazu *Tartuffa* musel autor pro svůj soubor urychleně napsat novou hru, a nechal se inspirovat v té době populárním tématem Dona Juana. Následkem toho vznikla tato komedie o pěti dějstvích psaná prózou, která byla poprvé uvedena na jeviště 15. února 1665 v Palais Royal.

Hlavní postavou této komedie je pokrytecký sukničkář Don Juan, který neustále střídá ženy. Nejprve svedl zbožnou Elvíru, která kvůli němu odešla z kláštera, a když už jí má dost, vydává se hledat další objekt své touhy. Elvíra se ho se svým sluhou Gusmanem vydává hledat, avšak následně zjistí, co je její milenec zač. Ten se jejím rozhořčením nezabývá a vydává se společně se svým sluhou Sganarelem na mořské pobřeží, kde se chystá svést další dívku, Charlottu.

Zatímco svádí Charlottu, slibuje sňatek i další dívce. Důsledkem toho je však hádka obou dívek, a proto se svůdník raději vydá pryč z města. Jeho sluha mu ještě připomíná, že mu radil, ať do tohoto města nejezdí, protože zde přece před lety Don Juan zabil nějakého muže. Nejenom že jsou na svém útěku pronásledováni Elvířinými bratry, ale také se dostanou k hrobce muže, kterého Don Juan zabil. Když před ní stojí, Don Juan výsměšně pozve sochu mrtvého muže do svého domu na večeři a k jeho překvapení socha oživne a na večeři opravdu přijde.

Ještě před večeří Dona Juana navštíví jeho otec Louis, který se svému synovi snaží domluvit, aby se polepšil. Stejně tak ho navštíví i Elvíra, která se vrátila zpět do kláštera a přišla mu říct, že mu odpouští. Don Juan je však nenapravitelný. Po večeři s oživlou sochou je k ní Don Juan na oplátku na druhý den pozván. Před večeří se svůdník ještě setká s otcem a sehraje před ním komedii o své nápravě. Don Juan je však náboženský pokrytec, který se na zbožnou cestu samozřejmě nedal. Jedná se pouze o novou strategii. Jeho úmysly čisté nejsou a hodlá pokračovat ve svém dosavadním životě. I přesto, že se mu zjeví přízrak, který se ho snaží před jeho zkažeností naposledy varovat, Don Juan se mu vysmívá, stejně tak jako se vysmíval Elvíře a svému otci. To se mu však vymstí, a když dorazí k hrobce na večeři, je zasažen kletbou.³⁸

---

³⁸ ŘÁDKOVÁ, Tereza. *Téma lásky v Molièrových stěžejních dílech*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2014. Str. 28.

3.3.1. Analýza

Centrální postavou komedie je Don Juan. Tato postava je přítomna téměř ve všech výstupech a jeho jméno nacházíme i v samotném názvu komedie. Stejně jako ve většině Molièrových komediích, i zde se vyskytuje obvyklé duo pán a jeho sluha. V analýze se zaměříme na sluhu Sganarela a budeme pozorovat jeho roli v této komedii.

Jméno Sganarel Molière použil v několika svých komediích. Je odvozeno z italského slova *sgannare*, které znamená otevřít oči. V této komedii Sganarel představuje sluhu, který následuje Dona Juana na jeho cestách. Stejně jako postava Dona Juana, je tedy i Sganarel přítomný ve většině výstupů.

Co se týče vztahu mezi Sganarelem a Don Juanem, sluhův názor na jeho pána je poněkud nejasný. V první řadě ho kritizuje a vyjadřuje svůj nesouhlas proti jeho nemorálnímu jednání a bezbožnosti. Hned v úvodním dialogu s Elvířiným sluhou Gusmanem, kdy je prezentována většina postav a dozvídáme se, co se odehrálo a co bude následovat, je Don Juan Sganarelem vykreslen jako zlomyslný, bezbožný a nemorální pokrytec, který postrádá sebemenší respekt k druhým. Kromě těchto záporných vlastností sluha dále zmiňuje obrovskou touhu svádět ženy, se kterou se jeho pán potýká.

« SGANARELLE : Un mariage ne lui coûte rien à contracter, il ne se sert point d'autres pièges pour attraper les belles, et c'est un épouseur à toutes mains, Dame, Damoiselle, Bourgeoise, Paysanne ; Il ne trouve rien de trop chaud ni de trop froid pour lui, et si je te disais le nom de toutes celles qu'il a épousées en divers lieux, ce serait un chapitre à durer jusques au soir. »³⁹

V tomto výstupu je také zajímavé pozorovat Sganarelovo chování, když hovoří s Gusmanem. Z jejich konverzace vyplývá, že se Sganarel od svého pána leccos přiučil, jelikož používá jistý nadřazený tón a nad Gusmana se povyšuje. Gusman, který je oproti němu slabý, má o Donu Juanovi velmi idealizovanou představu. Jeho názor je také ovlivněn Elvírou, která chová k Donu Juanovi velmi silné city a pro kterou je láska něco velmi

---

³⁹ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, 2 v. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 851. (Z manželství se u něho opravdu nestřílí. To používá skoro pokaždé, když chce některou nachytat. Ten by se ženil rukama nohama. Dámy, slečny, měštky, vesničanky, ať je taková nebo maková, každá je mu dobrá. A kdybych ti měl vyjmenovat všechny, co se s nimi na různých místech oženil, budeme tu do večera. MOLIÈRE. *Don Juan: [komedie o pěti dějstvích]*. Přeložil Jaroslav KONEČNÝ, přeložil Karel KRAUS. Praha: Artur, 2006. D (Artur). ISBN 8086216683. Str. 25.)

vážného, téměř posvátného. Gusman tak nechápe Sganarelova hanebná slova na adresu Dona Juana a naopak v dlouhém výčtu uvádí všechna krásná vyjádření, jimiž Don Juan poctil Elvíru. Sganarel vedle něj působí autoritativně a několikrát důležitě a s jistou arogancí poukazuje na skutečný charakter svého pána.

« SGANARELLE : Mais par précaution je t'apprends *inter nos*, que tu vois en Don Juan mon Maître le plus grand scélérat que la terre ait jamais porté, un enragé, un chien, un Diable, un Turc, un hérétique, qui ne croit ni Ciel ni Saint, ni Dieu, ni loup-garou, qui passe cette vie en véritable bête brute, en pourceau d'Épicure, en vrai Sardanapale. »⁴⁰

Nicméně za tímto nesouhlasem ohledně počínání svého pána se skrývá i jistý obdiv. Sganarel je fascinován Don Juanovou výřečností a tak se snaží svého pána občas napodobit. Avšak sluhova imitace pedantské učenosti vyvolává spíš komický efekt, který zároveň dodává dílu živost.

« SGANARELLE : Quoi que puisse dire Aristote, et toute la Philosophie, il n'est rien d'égal au Tabac, c'est la passion des honnêtes gens, et qui vit sans tabac n'est pas digne de vivre ; non seulement il réjouit et purge les cerveaux humains, mais encore il instruit les âmes à la vertu, et l'on apprend avec lui à demeurer honnête homme. »⁴¹

Sganarel slouží svému pánovi už nějakou dobu, a tak je logické, že mezi oběma panuje jistá intimita, o které se sám Sganarel několikrát zmiňuje.

« SGANARELLE : Eh mon Dieu ! je sais mon Don Juan sur le bout du doigt, et connais votre cœur pour le plus grand coureur du monde ; il se plaît à se promener de lieux en lieux, et n'aime point à demeurer en place. »⁴²

Intimnost jejich vztahu tak Sganarela povyšuje z pouhého sluhy na důvěrníka. Blízkosti jejich vztahu si je vědom i Don Juan, který občas Sganarela vyzve, aby projevil své mínění. Avšak jakmile sluha zjistí, že je pán jeho názory rozhořčen, stáhne se ihned zpět.

---

⁴⁰ Tamtéž, str. 850. (Ale já ti z opatrnosti *inter nos* radím, aby ses na Don Juana, mého pána, díval jako na největšího ohavníka, jakého kdy nosila země, jako na pominutce, psa, ďábla, Turka a kacíře, který nevěří ani v nebe, ani ve svaté, ani v Boha, ani v žádnou nadpřirozenou moc. Žije ten svůj život jako opravdové hovádko, epikurejec a pravý Sardanapal. Tamtéž, Str.70.)

⁴¹ Tamtéž, str. 849. (To si může říkat Aristoteles a celá filozofie co chce, tabáku se prostě nevyrovná nic. Slušný člověk nezná jinou vášeň, a život bez tabáku ani nezaslouží toho jména. Tabák bystří a oblažuje mozek, a nejen to, i duši vede k dobrému- jinak by jeden ani nevěděl, co je zdvořilost a čest. Tamtéž, Str. 7.)

⁴² Tamtéž, str. 852. (Božínku, Dona Juana mám přece v malíčku, a taky vím, že vaše srdce je vůbec největší srdce na světě, z manželství do manželství si chodí jako na procházku a zanic se nechce usadit. Tamtéž, Str. 10.)

« DON JUAN : Eh bien, je te donne la liberté de parler, et de me dire tes sentiments.

SGANARELLE : En ce cas, Monsieur, je vous dirai franchement que je n'approuve point votre méthode, et que je trouve fort vilain d'aimer de tous côtés comme vous faites. »⁴³

Díky společnému soužití je Sganarel také jediná osoba, která opravdu zná Don Juanovy úmysly. Zatímco například Don Juanův otec věří v synovu nápravu, je to Sganarel, kterému se pán svěří a odhalí mu své záměry.

« SGANARELLE : Ah Monsieur ! que j'ai de joie de vous voir converti ; il y a longtemps que j'attendais cela, et voilà, grâce au Ciel, tous mes souhaits accomplis.

DON JUAN : La peste le benêt.

SGANARELLE : Comment, le benêt.

DON JUAN : Quoi, tu prends pour de bon argent ce que je viens de dire, et tu crois que ma bouche est d'accord avec mon cœur ? »⁴⁴

Don Juan a Sganarel představují dva různé charaktery, které se však doplňují. Sganarel je pánovi podřízen, a jelikož z něj má strach, projevuje se u něj zbabělost, na základě které následuje svého pána při všech počínáních a stává se tak jeho komplicem.

Navzdory všem špatným vlastnostem Sganarel v této komedii do jisté míry zastává dobrý úmysl, jelikož nepřestává svého pána upozorňovat na špatná jednání, která mohou být následně potrestána. Kromě toho Molière pravděpodobně využil Sganarelovu postavu, aby poukázal na několik citlivých témat doby, což prokazuje hned v úvodním výstupu. Prostřednictvím Sganarela, který vychvaluje tabák, se tak autorovi podařilo vyhranit proti zákazu tabáku v sedmnáctém století.

---

⁴³ Tamtéž, Str. 852. (DON JUAN: Dobrá – dovoluji ti promluvit svobodně. Pověz mi tedy, jaké mínění máš o tom ty. SGANAREL: V tom případě vám, pane, řeknu otevřeně, že ty vaše způsoby já neschvaluji a že milovat vem kde vem, jak vy to umíte, je podle mne hanebnost. Tamtéž, Str. 11.)

⁴⁴ Tamtéž, Str. 896. (SGANAREL: Já vám, pane, mám takovou radost, že jste se obrátil! Čekal jsem na to dlouho, ale nakonec se mi bohudíky moje přání přece jen vyplnilo. DON JUAN: Jsi mamlas k pohledání! SGANAREL: Proč mamlas? DON JUAN: Snad nemáš za bernou minci, co jsem tady říkal? Nebo pro tebe opravdu platí: co na srdci to na jazyku? Tamtéž, Str. 64.)

3.4. *L'Avare (Lakomec)*

Lakomec, komedie o pěti dějstvích psaná prózou, byla poprvé uvedena v Paříži v Palais Royal 9. září 1668. I přesto, že *Lakomec*ův úspěch po jeho uvedení byl průměrný, dnes se jedná o jednu z nejznámějších Molièrových her, která má po celém světě značný ohlas.

Ústřední postavou této komedie je lakomý Harpagon, pro kterého je nejdůležitější majetek. Harpagon žije společně se svými dětmi, synem Kleantem a dcerou Eliškou, v jednom domě v Paříži a jednoho dne se rozhodne sjednat sňatky svých dětí tak, jak mu to přijde výhodné.

Kleant, který by si podle otcova přání měl vzít bohatou vdovu, je však zamilován do chudé dívky Mariany, ale není jediný, kdo o ni má zájem. Harpagon by se s ní totiž sám rád oženil, a tak dokonce pověřil dohazovačku Frosinu, aby mu s Marianou pomohla. Stejně jako Kleant, tak i Eliška si myslí na někoho jiného a místo staršího bohatého Anselma, kterého jí vybral otec, má ráda Harpagonova správce Valéra. Avšak svatby podle Harpagona by byly prospěšné pouze pro něj, nemusel by totiž dětem platit věno, a tak by mu nebyly jeho tolik milované peníze.

Celá situace se však zkomplikuje, když Kleantův sluha Čípera objeví na zahradě truhličku s Harpagonovými úsporami a Kleant, kterému se přičí svatba Mariany s jeho otcem, se rozhodne Harpagonovi jeho úspory ukrást. Když Harpagon zjistí, že jeho poklad zmizel, začne všechny v domě vyslýchat. Každý od služebnictva až po jeho vlastní děti se mu jeví podezřelý. Navíc Harpagonův sluha a kočí Jakub neprávem obviní Valéra, na kterého je našťvaný, protože ho zbil. Ještě v týž den je do domu pozván pan Anselm na slavnostní večeři, při které nalezne své ztracené děti. Jsou to totiž Mariana a Valér, kteří do té doby netušili, že jsou sourozenci. Následně Kleant navrhne otcí, že mu jeho peníze vrátí, ale pouze když se zřekne Mariany a přenechá ji mu. A tak Harpagon, posedlý svým majetkem, nemá nic proti tomu, aby si jeho děti vzaly partnery, které si samy vybraly. Celá situace se pro Harpagona nakonec ukáže jako velmi výhodná, protože svatební výdaje zaplatí bohatý Anselm, a tak Harpagon opravdu nebude muset uvolnit žádné peníze ze své truhličky.⁴⁵

---

⁴⁵ ŘÁDKOVÁ, Tereza. *Téma lásky v Molièrových stěžejních dílech*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2014. Str. 36.

3.4.1. Analýza

Komedie *Lakomec* je soustředěna kolem Harpagona, který zde tvoří centrální postavu. V analýze se nejprve zaměříme na Harpagonovy děti a dále zejména na sluhu Jakuba a dohazovačku Frosinu a budeme pozorovat, jak velkou roli v komedii zastávají.

Harpagon má rád peníze a je to vlastně jediná věc, kterou má rád. Jeho největším potěšením je přehrabování a počítání milovaných penízků. Už od prvního výstupu, kdy podezírá Kleantova sluhu Čiperu (La Flèche) z krádeže, velmi rychle rozpoznáme jeho posedlost a lásku k penězům.

« LA FLÈCHE : Mon maître, votre Fils, m'a donné ordre de l'attendre.

HARPAGON : Va-t'en l'attendre dans la Rue, et ne sois point dans ma Maison planté tout droit comme un piquet, à observer ce qui se passe, et faire ton profit de tout. Je ne veux point avoir sans cesse devant moi un espion de mes affaires ; un traître, dont les yeux maudits assiègent toutes mes actions, dévorent ce que je possède, et furètent de tous côtés pour voir s'il n'y a rien à voler.

LA FLÈCHE : Comment diantre voulez-vous qu'on fasse pour vous voler ? Êtes-vous un Homme volable, quand vous renfermez toutes choses, et faites sentinelle jour et nuit ? »⁴⁶

Harpagon není ale pouze lakomý, ale také naprosto paranoidní, a tak dokonce Čiperu vyzve, aby mu ukázal, jestli u sebe něco neschovává.

« HARPAGON : N'as-tu rien mis ici dedans ?

LA FLÈCHE : Voyez vous-même.

---

⁴⁶ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, 2 v. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 11. (ČIPERA: Mladý pán mi poručil, abych na něho počkal. HARPAGON: Tak si jdi na něho počkat na ulici! V mém domě nebudeš trčet jako píka v hnoji a číhat, kde se co šustne a ze všeho vytloukat užitek! Nechci mít kolem sebe pořád špióna, co mi do všeho pořád strká nos, zrádce, co svýma proklatýma očima sleduje každý můj krok, hltá můj majetek a všudy jen slídí, kde by co ukrad. ČIPERA: Jak, mordsechadry, chcete, aby vás někdo okrad? Copak jste vůbec k okradení? Když přece kdeco zamykáte na tři západy a ve dne v noci u toho stojíte vartu? MOLIÈRE. *Don Juan: Lakomec*. 2. vyd. v Odeonu. Přeložil Svatopluk KADLEC, přeložil Erik Adolf SAUDEK. Praha: Odeon, 1973. Světová četba (Odeon). Str. 126.)

HARPAGON. *Il tâte le bas de ses chausses* : Ces grands hauts-de-chausses sont propres à devenir les receleurs des choses qu'on dérobe ; et je voudrais qu'on en eût fait pendre quelqu'un. »⁴⁷

Harpagon je natolik zaslepen, že si neuvědomuje, že jeho lakota a chamtivost ničí mezilidské vztahy, a to zejména s jeho dětmi, kterým brání v lásce. Kleant je velmi romantický typ, pro svou milou Marianu by udělal vše, a tak když zjistí, že si na ni jeho vlastní otec myslí, začne být velmi vzpurný. Nebude přeci Harpagona respektovat jen proto, že je to starší muž a jeho otec.

« HARPAGON : Ne suis-je pas ton Père ? et ne me dois-tu pas respect ?

CLÉANTE : Ce ne sont point ici des choses où les Enfants soient obligés de déférer aux Pères ; et l'Amour ne connaît personne.

HARPAGON : Je te ferai bien me connaître, avec de bons coups de bâton.

CLÉANTE : Toutes vos menaces ne feront rien.

HARPAGON : Tu renonceras à Mariane.

CLÉANTE : Point du tout. »⁴⁸

I když by se možná na první pohled mohl Kleant jevit jako ctnostný mladý muž, naprosto odlišný od svého otce, je zjevné, že i u něj najdeme mnoho záporných vlastností, a to zejména neuctivost k vlastnímu otci, jehož zahrnuje urážkami.

Na rozdíl od bratra Eliška chová k otci úctu, a když ji oznámí, že si ještě tentýž večer má vzít bohatého pana Anselma, vybírá pečlivě slova a odpovídá slušně.

« ÉLISE. *Elle fait une révérence* : Je ne veux point me marier, mon Père, s'il vous plaît.

HARPAGON. *Il contrefait sa révérence* : Et moi, ma petite Fille ma mie, je veux que vous vous mariiez, s'il vous plaît.

ÉLISE : Je vous demande pardon, mon Père. »⁴⁹

---

⁴⁷ Tamtéž, Str. 12. (HARPAGON: Nestrčils něco tuhle do kalhot? ČIPERA: Podívejte se mi do nich! HARPAGON: *(ohledává spodek Čiperových plunder)* Tyhle širokánské plundry jsou rozené přechovávačky kradených věcí. Věšet by je za to měli. Tamtéž, Str. 127.)

⁴⁸ Tamtéž, Str. 55. (HARPAGON: Nejsm já tvůj otec a nejsi mi povinován synovskou úctou? KLEANT: V těchhle věcech synové nejsou povinováni dávat otcům přednost, a láska nezná bratra. HARPAGON: Však já tě naučím vážit si otce, holí tě tomu naučím! KLEANT: Jen si vyhrožujte! Máte to marné! HARPAGON: Zřekneš se Mariany! KLEANT: Ani mě nenapadne! Tamtéž, Str. 199.)

Avšak jakmile zjistí, že to Harpagon myslí zcela vážně, projeví se její vzpurnost a tvrdohlavost.

« ÉLISE : Je me tuerais plutôt, que d'épouser un tel Mari. »⁵⁰

Nicméně Eliška není tak silná jako její bratr, a tak i přesto, že miluje Valéra, má velké obavy z odhalení její pravé lásky a z toho, co by tomu řekli lidé, a zejména její otec, kdyby si vzala pouhého sluhu. Podle ní je tedy nejlepší, když se bude Valér snažit Harpagonovi zalíbit.

« ÉLISE : Ah ! Valère, ne bougez d'ici, je vous prie ; et songez seulement à vous bien mettre dans l'esprit de mon Père. »⁵¹

I přesto, že Valér tvoří naprostý Harpagonův opak, pro Eliščino štěstí by udělal vše, a tak se nezdráhá stát se sluhou a podlézat svému pánovi.

V celé komedii je velmi zajímavý začátek třetího dějství, kdy Harpagon připravuje svatební hostinu a hovoří se svým sluhou Jakubem. Jakub představuje jednu z velice důležitých postav komedie. Prostřednictvím Jakuba autor vytváří několik komických situací a také odhaluje Harpagonovu chamtivost. Když Jakub jako kuchař dostane za úkol připravit hostinu, bez váhání se dotýká Harpagonova nejcitlivějšího místa, jeho peněz. V této scéně je vidět sluhova odvážnost, když několikrát poukazuje na to, co vše bude potřeba koupit a kolik to bude stát. Jeho slova Harpagona přivádí k šílenství.

« MAÎTRE JACQUES : Hé bien, il faudra quatre grands potages, et cinq assiettes. Potages... Entrées...

HARPAGON : Que diable, voilà pour traiter toute une Ville entière. »⁵²

Poté nastává další komická situace, kdy má Jakub, už ne jako kuchař, ale kočí, připravit kočár. V tomto výstupu Molière znovu poukazuje na Harpagonův obraz, ale také nám zprostředkovává skutečné jádro Jakubovy postavy. Sluha do té doby působil spíš drze, avšak najednou, pokud jde o koně, jeví se jako velmi citlivá a až politováníhodná osoba.

---

⁴⁹ Tamtéž, Str. 17. (ELIŠKA (s pukrlátkem) : S dovolením, tatínku, já se nechci vdávat. HARPAGON (s pukrlátkem, po ní): S dovolením, dcerunko, a já, já chci, aby ses vdala. ELIŠKA: Nezlobte se na mne, tatínku! Tamtéž, Str. 139.)

⁵⁰ Tamtéž, Str. 18. (ELIŠKA: To se raději zabiju, než abych si vzala takového muže! Tamtéž, Str. 140.)

⁵¹ Tamtéž, Str. 7. (ELIŠKA: Valère, nechod'te pryč! A jen se hled'te hodně zavděčit tatínkovi. Tamtéž, Str. 120.)

⁵² Tamtéž, Str. 37. (JAKUB: Tak tedy, budou potřeba čtyři velké polévky, pět mís, polévky, předkrmy... HARPAGON: Člověče, vždyť to je jídla pro celé město. Tamtéž, Str. 172.)

« MAÎTRE JACQUES : Vos Chevaux, Monsieur ? Ma foi, ils ne sont point du tout en état de marcher : je ne vous dirai point qu'ils sont sur la litière, les pauvres bêtes n'en ont point, et ce serait fort mal parler : mais vous leur faites observer des jeûnes si austères, que ce ne sont plus rien que des idées ou des fantômes ; des façons de Chevaux . »⁵³

Další Jakubova kladná vlastnost vyplývá z faktu, že se sluha zdá být jediný, kdo má Harpagona rád a kdo je schopný ho soudit. Nicméně i přes veškerou sluhovu drzost si uvědomuje své společenské postavení, a tak Harpagonovi odhaluje pravdu prostřednictvím tvrzení druhých.

« MAÎTRE JACQUES : J'enrage de cela, et je suis fâché tous les jours d'entendre ce qu'on dit de vous : car enfin je me sens pour vous de la tendresse en dépit que j'en aie ; et après mes Chevaux, vous êtes la Personne que j'aime le plus. »⁵⁴

Dalším charakterem, kterým Molière poukazuje na Harpagonovu směšnost, je dohazovačka Frosina, která má starci pomoci získat Marianu. Frosina se však spolčí s Harpagonovými dětmi, a jelikož by ráda z chamtivce dostala nějaké peníze, začne ho přesvědčovat, že Mariana je jím zcela okouzlena. Frosina je velmi vynalézavá bytost, a tak je její strategie propracovaná. Nejdřív Harpagonovi podlézá a vyzdvihuje jeho pevné zdraví, čímž se ho snaží dobře naladit, aby z toho získala něco pro svůj prospěch.

« HARPAGON : Tout va comme il faut. Hé bien, qu'est-ce, Frosine ?

FROSINE : Ah, mon Dieu ! que vous vous portez bien ! et que vous avez là un vrai visage de santé !

HARPAGON : Qui moi ?

FROSINE : Jamais je ne vous vis un teint si frais, et si gaillard. »⁵⁵

---

⁵³ Tamtéž, Str. 39. (JAKUB: S našimi koňmi, milostpane? S těmi tak někam dojedu! Vždyť ty už ani neuzdvihnu nohy. Neřeknu, že leží na stlaní, to by měl musil Pán Bůh trestat, protože žádné nemají. Ale mají u vás pořád tak přísný půst, že to už ani nejsou koně, ale mátohy nebo strašidla na způsob koní. Tamtéž, Str. 174.)

⁵⁴ Tamtéž, Str. 39. (JAKUB: Z kůže bych vyletěl, když na to koukám, a je mi to líto, když pořád musím poslouchat, co se o vás říká. Vždyť já vás mám celkem rád, i když mám na vás vztek, a hned po mých kobylách jste mi ten nejmilejší člověk na světě. Tamtéž, Str. 176.)

⁵⁵ Tamtéž, Str. 29. (HARPAGON: Všechno v nejlepším pořádku. - Tak co, Frosino? Jak je? FROSINA: Jeminánku! Vy ale vypadáte dobře. Vždyť vy zrovna kvetete zdravím! HARPAGON: Kdo já? FROSINA: Takovou barvu jste ještě neměl, co vás znám. Tamtéž, Str. 158.)

Harpagon, jehož sebeláska je víc než zjevná, je samozřejmě jejími slovy náramně potěšen. Nicméně Frosinina taktika, i přes veškerou její vychytralost, selže, jakmile se zmíní o Harpagonových penězích. Najednou je chamtivec zachmuřen a dělá hluchého.

V *Lakomci* se samozřejmě vyskytují další vedlejší charaktery, jako například pan Anselm ztělesňující naprostý Harpagonův opak. Na rozdíl od chamtivce je to čestný, klidný a štědrý muž, který celý život hledá své ztracené potomky, jimž by rád zajistil dobrý a šťastný život. Tyto postavy však nejsou z hlediska naší analýzy tak důležité jako sluha Jakub, nebo intrikánka Frosina, díky jejichž jednání autor nejlépe vyzdvihuje Harpagonovu hamižnost, na které je celá komedie vystavěna.

3.5. *Le Bourgeois gentilhomme (Měšťák šlechticem)*

Měšťák šlechticem je komedie-balet psaná v próze o pěti jednáních. Premiéra se konala 14. října 1670 na královském dvoře na zámku Chambord, kde bylo dílo velmi dobře přijato. Vznik této hry je spojen se skandálem, který zapříčinil osmanský velvyslanec svým prezíravým chováním během návštěvy Ludvíka XIV.

Bohatý měšťan pan Jordán sní o tom stát se šlechticem. Aby si osvojil aristokratické způsoby, najme si učitele, kteří ho mají vzdělat ve všem, co by podle něho měl šlechtic umět. Bere tedy hodiny hudby, tance, pravopisu, filosofie a dokonce i šermu. Učitelé však pana Jordána pouze obelhávají, a jediné, o co jim ve skutečnosti jde, jsou jeho peníze. Pan Jordán je terčem posměchu nejenom učitelů, ale dokonce i jeho žena, paní Jordánová, se služkou Mikuláškou (Nicole) se mu vysmívají.

I přesto, že je pan Jordán ženatý, dvoří se markýze Doriméně, která přišla do jeho domu na hostinu společně s hrabětem Dorantem. Hostinu náhle ukončí Jordánova manželka a překazí tak manželovi dostaveníčko s markýzou. Stejně jako učitelé, i hrabě s markýzou pana Jordána jen využívají.

Pan Jordán má dceru Lucii a rád by ji provdal za bohatého šlechtice. Lucie však miluje měšťana Kleanta, který ale nemá dobré společenské postavení, a tak je jejich láska pro Luciina otce nepřipustná.

Kleantův sluha Kubík (Covielle) vymyslí plán, kdy se převlékne za Velkého Turka a namluví panu Jordánovi, že se jeho syn uchází o Lucii. Aby se tento sňatek mohl uskutečnit, musí se pan Jordán stát šlechticem. Tím dochází k přestrojení Kleanta za Muftího, který z pana Jordána udělá šlechtice.

Pan Jordán je přešťastný a plánuje svatbu dcery se synem Velkého Turka. Svatba proběhne a Lucie si vezme přestrojeného Kleanta. Paní Jordánová je do celé situace zasvěcena a jediný, kdo nic netuší, je její manžel. Nakonec se celá společnost přesune do divadla a poslední akt je uzavřen Baletem Národů.

3.5.1. Analýza

Tato komedie prezentuje několik rozličných charakterů. Opět zde najdeme posedlého hlavního hrdinu, který je schopný kvůli své monomanii obětovat vlastní dceru. Vedlejších postav se v této komedii vyskytuje mnoho, jsou to učitelé, hrabě, markýza, avšak tyto postavy nejsou pro naši analýzu tak zajímavé. Zaměříme se zejména na postavu sluhy Kubíka a služebné Mikulášky, jelikož právě tyto dvě postavy mají velký vliv na sled událostí.

Mikuláška je pouhá služebná, která se stará o chod domácnosti. Navzdory její jednoduchosti a prostosti, už od prvního vstupu zaznamenáme také její drzost a smělost. Před svým pánem mluví velice uvolněně až opovážlivě, tudíž je zřejmé, že v rodině slouží dlouho. Svému pánovi se nebojí otevřeně vysmívat, i přes to, že by si to ze své pozice neměla vůbec dovolit.

« MONSIEUR JOURDAIN : Nicole!

NICOLE : Plaît-il?

MONSIEUR JOURDAIN : Écoutez.

NICOLE : Hi, hi, hi, hi, hi.

MONSIEUR JOURDAIN : Qu'as-tu à rire?

NICOLE : Hi, hi, hi, hi, hi, hi.

MONSIEUR JOURDAIN : Que veut dire cette Coquine-là?

NICOLE : Hi, hi, hi. Comme vous voilà bâti! Hi, hi, hi. »⁵⁶

Její drzost a opovážlivost je umocněna tím, že není sama, kdo se baví na pánův účet. Často je totiž podporována paní Jordánovou, která také shledává manželovo chování směšným. Pan Jordán se tak mezi dvěma ženami stává bezradným a jejich neustálé tlachání není schopen zastavit.

---

⁵⁶ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, 2 v. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 288. (JORDÁN: Mikulo! MIKULÁŠKA: Přejete si? JORDÁN: Poslouchej... MIKULÁŠKA: Hi, hi, hi, hi, hi. JORDÁN: Co je ti k smíchu? MIKULÁŠKA: Hi, hi, hi, hi, hi. JORDÁN: Co to má znamenat, ty uličnice? MIKULÁŠKA: Hi, hi, hi. No ne, vy vypadáte! Hi, hi, hi. MOLIÈRE. *Jeho Urozenost pan měšťák*: komedie-balet o 5 dějstvích. Praha: Dilia, 1981. Str. 28.)

« MONSIEUR JOURDAIN : Ouais, notre Servante Nicole, vous avez le caquet bien affilé pour une Paysanne.

MADAME JOURDAIN : Nicole a raison, et son sens est meilleur que le vôtre. Je voudrais bien savoir ce que vous pensez faire d'un Maître à Danser à l'âge que vous avez.

NICOLE : Et d'un grand Maître Tireur d'Armes, qui vient, avec ses battements de pied, ébranler toute la Maison, et nous déraciner tous les carriaux de notre Salle?

MONSIEUR JOURDAIN : Taisez-vous, ma Servante, et ma Femme.

MADAME JOURDAIN : Est-ce que vous voulez apprendre à danser, pour quand vous n'aurez plus de jambes?

NICOLE : Est-ce que vous avez envie de tuer quelqu'un?

MONSIEUR JOURDAIN : Taisez-vous, vous dis-je, vous êtes des ignorantes l'une et l'autre, et vous ne savez pas les prérogatives de tout cela. »⁵⁷

Společně s paní Jordánovou tak Mikuláška reprezentuje v komedii dobrý úmysl, který zde autor záměrně staví proti šílené posedlosti pana Jordána.

Druhou zajímavou vedlejší postavou je sluha Kubík. Je oddaný, lstivý, statečný, a jak už to u Molièra bývá, i zde je na sluhovi, aby vzal situaci do svých rukou a zaručil štěstí svého bezradného pána. Na základě toho se projeví Kubíkova představitivost a pohotovost, kdy dokáže okamžitě vymyslet plán a pomoci svému pánovi.

« COVIELLE : Ah, ah, ah.

CLÉONTE : De quoi ris-tu?

COVIELLE : D'une pensée qui me vient pour jouer notre Homme, et vous faire obtenir ce que vous souhaitez.

CLÉONTE : Comment?

COVIELLE : L'idée est tout à fait plaisante. »⁵⁸

---

⁵⁷ Tamtéž, Str. 290. (JORDÁN: Koukejme se, jakou má ta naše Mikula vyřídilku! Jako by ani nebyla z vesnice. JORDÁNOVÁ: Já s Mikuláškou souhlasím. Má víc rozumu než vy. To bych ráda věděla, rač vy, v tomhle věku, potřebujete učitele tance. MIKULÁŠKA: Nebo učitele šermu! Když ten hromotluk přijde, tak se hned třese celý barák a v sále se viklají všechny dlaždičky. JORDÁN: Ticho! Obě dvě! JORDÁNOVÁ: Na stará kolena se učit tancovat! MIKULÁŠKA: Nebo máte chuť někoho zapíchnout? JORDÁN: Ticho, povídám! Víte starou bělu, jedna jako druhá. Nemáte ponětí, jaké to má všechno přednosti. Tamtéž, Str. 31.)

Tento dialog poukazuje na Kubíkovu bezprostřednost. Jeho činy nejsou předem promyšlené a během svého plánu, kdy přiměje pana Jordána uvěřit historce o Velkém Turkovi, musí několikrát improvizovat. Kubíkova slova působí velmi přesvědčivě, čímž z naivního pana Jordána činí ještě většího hlupáka.

« COVIELLE : Vous savez que le Fils du Grand Turc est ici?

MONSIEUR JOURDAIN : Moi? Non.

COVIELLE : Comment! Il a un train tout à fait magnifique; tout le Monde le va voir, et il a été reçu en ce Pays comme un Seigneur d'importance.

MONSIEUR JOURDAIN : Par ma foi, je ne savais pas cela. »⁵⁹

Stejně jako Kubík, i několik dalších Molièrových sluhů se vyznačují vychytralostí, avšak postava Kubíka je jedinečná ještě něčím jiným. Sluha je totiž zamilovaný do Mikulášky, což ho jistým způsobem oddaluje od nálepky mazaného a lstivého sluhy. Zejména když si až komicky stěžuje na to, že je svou milou údajně opovrhován, stejně jako jeho pán, jehož slova imituje.

« CLÉONTE : Tant de larmes que j'ai versées à ses genoux !

COVIELLE : Tant de seaux d'eau que j'ai tirés au Puits pour elle ! »⁶⁰

Mikuláška i Kubík mají v této komedii velmi důležité role. Prostřednictvím Mikulášky autor ještě víc zesměšňuje charakter hlavního hrdiny, jemuž se kromě rodiny směje i pouhá služebná, což vyvolává značný komický efekt. Stejně tak i Kubíkova postava je stěžejní, jelikož je to právě on, kdo se rozhodne jednat a vymyslí plán, jak napomoci mladým milencům. Nevědomky se tak stává hybatelem událostí a jednou z centrálních postav děje.

---

⁵⁸ Tamtéž, Str. 311 (KUBÍK: Ha, ha, ha. KLEONT: čemu se směješ? KUBÍK: Ale dostal jsem nápad, jak se tomu chlapovi dostat na kobylku a vám opatřit všechno, po čem toužíte. KLEONT: Jak? KUBÍK: Nápad k pokukání. Tamtéž, Str. 53.)

⁵⁹ Tamtéž, Str. 321 (KUBÍK: Jistě už víte, že je tady ve městě syn tureckého sultána? JORDÁN: Ne, to nevím. KUBÍK: Jak je to možné? Má s sebou velkolepou družinu, kdekdo se na ni chodí dívat. Však ho taky u dvora přijali, jak se na velmože tak vznešeného sluší. JORDÁN: To jsem teda namouduši neslyšel. Tamtéž, Str. 65.)

⁶⁰ Tamtéž, Str. 302 (KLEONT: Těch slz, co jsem prolil u jejich nohou! KUBÍK: Těch kbelíků vody, co jsem pro ni vytahal ze studně! Tamtéž, Str. 43.)

3.6. *Les Fourberies de Scapin (Skapinova šibalství)*

Skapinova šibalství byla poprvé uvedena 24. května 1671 v Palais Royal. Jedná se o krátkou komedii o třech aktech psanou v próze. Její úspěch nebyl zprvu tak velký a opravdu doceněna byla až po autorově smrti.

Tato komedie vypráví příběh kamarádů Leandra a Oktávia, kteří se zamilovali do dvou dívek. Leandr miluje cikánku Zerbinetu a Oktávius Hyacintu, se kterou se již dokonce potají oženil. Oba dva mají strach ze svých otců, kteří pro ně vybrali jiné nevěsty. Celou věc se rozhodne řešit Leandrov sluha Skapino, který se snaží svému pánovi pomoci, avšak nechtěně jeho vztah vyradí. Aby vše napravil, vymyslí plán, jak jejich otce přelstít.

Nejdřív namluví Oktáviovu otci Argantovi, že nebezpečný šermíř a zároveň bratr Hyacinty požaduje 200 pistolí, aby mohl být sňatek anulován. Argant Skapinovi nevěří, a tak sluha přiměje Oktáviova sluhu Silvestra, aby se převlékl za šermíře. Argant mu pistole nakonec vydá. S Leandrovým otcem Gerontem má ale šibal víc práce. Skapino předstírá, že Leandra unesli Turkové a požadují výkupné 500 tolarů. Geront je lakomý, a tak Skapinovi trvá, než z něj peníze na údajnou záchranu syna dostane. Skapino se rozhodne Gerontovi za jeho lakotu pomstít a donutí ho se před Turky schovat do pytle, kde ho pak sám Skapino zbije. Geront tuto lest ale prokoukne a společně se svým přítelem Argantem chtějí Skapina potrestat.

Následkem všech událostí vyjde najevo, že Geront vedl dvojí život a že Hyacinta je vlastně jeho dcera. Současně díky náramku, který Zerbineta nosí od svého dětství, je odhalen i její původ. Je to totiž Argantova unesená dcera. Oba otcové tak nemají žádný problém se sňatky svých synů s jejich nově nalezenými dcerami. Šibal Skapino mezitím vymyslí další lest, jak by se zachránil před hněvem obou pánů, a tak předstírá, že je mrtvý. Nakonec mu oba otcové odpouští.

3.6.1. Analýza

Postavy této komedie jsou rozdělené do dvou generací. První zastupují starci Argant a Geront a mladší generaci tvoří jejich synové Leandr, Oktávius a dcery Hyacinta a Zerbineta. Postava, která je pro své označení sluha spíš vedlejším charakterem, působí překvapivě jako jednotící prvek celého díla. Zaměříme se tedy podrobně na Skapinův charakter a budeme pozorovat jeho roli v této komedii.

Molière ve svých hrách často zesměšňuje měšťanstvo a ani tato komedie není výjimkou. Autor zde zobrazuje postavy otců Arganta a Geronta, kteří představují všechny vady mocných a bohatých lidí. Jsou panovační, arogantní, zlostní a v neposlední řadě lakomí. Oba dva jsou také velmi důvěřiví a naivní, a tak se nechají velmi snadno obalamutit.

Leandr a Oktávius jsou typickým obrazem synů, kteří jsou naprosto podřízeni svým otcům. Rychle propadli lásce, ale nezaobírali se důsledky. Následkem těchto událostí jsou naprosto zmatení a bezradní, a tak úpěnlivě žádají sluhu Skapina o pomoc.

« OCTAVE : Ah ! Scapin, si tu pouvais trouver quelque invention, forger quelque machine, pour me tirer de la peine où je suis, je croirais t’être redevable de plus que de la vie. »⁶¹

Skapinovu postavu autor převzal z komedie dell’arte. Jeho původní italské jméno Scappino je odvozené od slovesa *scappare*, které znamená uniknout. Skapinův charakter se vyznačuje zejména vychytralostí, inteligencí, šibalstvím, ale také velkou odvážností. Díky těmto vlastnostem se dokáže dostat ze všech problémů.

Skapino je velmi sebejistý a rád se chlubí, a tak není divu, že často poukazuje na svůj důvtip. Už během prvního dějství vykládá bezradnému Oktáviovi, že neexistuje nic, co by pro něj bylo nemožné.

« SCAPIN : À vous dire la vérité, il y a peu de choses qui me soient impossibles, quand je m’en veux mêler. J’ai sans doute reçu du Ciel un génie assez beau pour toutes les

---

⁶¹ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, 2 v. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 371. (OKTÁVIUS: Ach, milý Skapino, kdybys mohl na něco přijít, vymyslet nějaký báječný prostředek, který by mi pomohl v úzkých, měl bych za to, že ti děkuju za více než za celý život. MOLIÈRE. *Skapinova šibalství: Ztřeštěnec*. Přeložil Svatopluk KADLEC, přeložil František VRBA. Praha: Artur, 2014. D (Artur). ISBN 9788074830198. Str. 9.)

fabriques de ces gentillesses d'Esprit, de ces galanteries ingénieuses à qui le vulgaire ignorant donne le nom de Fourberies. »⁶²

Skapino je ale také mstivý a neváhá se Gerontovi pomstít za jeho lakotu. Během výstupu, kdy přiměje Geronta schovat se před nepřitelem do pytle, vyniká také jeho jedinečná představivost a herecké nadání, kdy bez problému dokáže napodobit víc osob.

« SCAPIN : *lui remettant sa tête dans le sac* : Prenez garde, voici une demi-douzaine de Soldats tout ensemble. *Il contrefait plusieurs personnes ensemble*. Allons, tâchons à trouver ce Géronte, cherchons partout. N'épargnons point nos pas. Courons toute la Ville. N'oublions aucun lieu. Visitons tout. Furetons de tous les côtés. Par où irons-nous? Tournons par là. Non, par ici. À gauche. À droit. Nenni. Si fait. Cachez-vous bien. »⁶³

Skapinova vychytralost a lstivost je ještě zesílena přítomností sluhy Silvestra. Silvestr se neprojevuje ani zdaleka tak sebejistě jako Skapino. Na rozdíl od šibala je to velmi bázlivý a poslušný sluha, který si je vědom své podřízenosti. V celé komedii zaujímá to nejspodnější místo, jelikož i Skapino, který má stejné společenské postavení, Silvestra ovládá. Při jejich konverzaci je šibal velmi autoritativní a Silvestrovi přikazuje, že mu bude pomáhat v jeho plánech.

« SILVESTRE : Je te conjure au moins de ne m'aller point brouiller avec la Justice. SCAPIN : Va, va; nous partagerons les périls en Frères; et trois ans de Galère de plus, ou de moins, ne sont pas pour arrêter un noble Cœur. »⁶⁴

Navzdory občasné Skapinově povýšenosti panují mezi sluhy dobré vztahy a je to právě Silvestr, který Skapina varuje, aby se někam ukryl, jelikož Argant a Geront pochopili jeho lest.

« SILVESTRE : Prends garde à toi, les Fils se pourraient bien raccommoier avec les Pères, et toi demeurer dans la nasse.

---

⁶² Tamtéž, Str. 371. (SKAPINO: Abych vám, pane, pravdu řekl, ono je na světě velmi málo věcí, které bych zdárně nezmohl, když se mi zamane do nich vložit. Dobré nebe mě bezpochyby ráčilo obdařit dosti bystrým duchem, kterého je třeba ke všelijakým těm vtipným nápadům, důmyslným kouskům, kterým sprostí nevědomci říkají taškárství. Tamtéž, Str. 9.)

⁶³ Tamtéž, Str. 408. (SKAPINO (*znovu mu vtlačí hlavu do pytle*): Pozor! Jde sem fůra vojáků. (*Napodobuje hlas více lidí*) „Pojďme, ať toho Geronta konečně dopadneme! Hledejme všude! Nelitujme kroku! Proběhneme celé město! Nezapomeňme na žádné místo! Prohlédneme všechno! Pátrejme na všech stranách! Kudy se dáme? Tudy? Ne, tudyhle! Vpravo! Vlevo! Nene! Ale jo!“ (*Ke Gerontovi svým hlasem*) Schovejte se dobře! Tamtéž, Str. 53-54.)

⁶⁴ Tamtéž, Str. 382. (SILVESTR: Ale to tě alespoň moc prosím, abys mě nerozkmotřil se spravedlností. SKAPINO: Jdi, jdi, o nebezpečí se bratrsky rozdělíme. A sedět na galěře o tři roky více nebo méně, to nemůže šlechetné srdce nikdy zadržet. Tamtéž, Str. 22.)

SCAPIN : Laisse-moi faire, je trouverai moyen d'apaiser leur courroux, et...

SILVESTRE :Retire-toi, les voilà qui sortent. »⁶⁵

I když je Skapino pouhý sluha, je si vědom své inteligence, která mu umožňuje obelstít pány a ještě se na jejich účet pobavit. Komično v této hře vyplývá z faktu, že sluha ze své méněcenné pozice dokáže převzít roli pána. Ze začátku se sice může zdát, že hlavní postavou děje budou oba starci a jejich synové, ale je to právě Skapino, který zastává roli centrální postavy celé komedie.

---

⁶⁵ Tamtéž, Str. 414. (SILVESTR: Měj se na pozoru, Skapino! Synácci by se mohli se svými otci docela dobře usmířit a ty bys pak zůstal v bryndě. SKAPINO: Jen mě nech! Přijdu na způsob, jak utišit jejich zlobu, a taky... SILVESTR: Utíkej! Přicházejí. Tamtéž, Str. 61.)

3.7. *Le Malade imaginaire (Zdravý nemocný)*

Tato komedie o třech dějstvích v próze byla autorovou poslední hrou, při jejíž repríze, když ztvárnil hlavní postavu, dostal záchvat kašle a následně zemřel. Poprvé byla uvedena 10. února 1673 v Palais-Royal a hudbu k ní složil Marc-Antoine Charpentier, který stejně jako Lully s Molièrem spolupracoval.

Děj se zaměřuje na bohatého měšťana a hypochondra Argana. Jeho chorobná hypochondrie je velmi výnosná zejména pro lékaře, za jejichž služby Argan neustále utrácí peníze. Argan žije v domě se svými dětmi z prvního manželství, Louisonem a Angelikou, a také se svojí stávající ctižádostivou manželkou Belinou. Belina ovšem není milující manželka, za kterou ji důvěřivý Argan považuje. Největším přáním této hamižné, lakomé a bezcitné ženy je, aby Argan zemřel a ona se tak dostala k jeho majetku.

Protože chce mít Argan lékaře neustále nablízku, rozhodne se provdat svou dceru za lékaře Thomase Diafoira, ale to netuší, že Angelika už si vybrala někoho jiného, mladého Kleanta. Z této situace jí však pomůže věrná služebná Tonička, která se pokusí svému pánovi znechutit lékaře a jejich praktiky. A tak se Tonička sama za lékaře převlékne a v této masce Arganovi oznámí, že mu bude muset useknout ruku a vypíchnout oko. S pomocí Arganova bratra Beralda, který také brání zájmy své neteře, tak Argana přimějí, aby se zbavil svých lékařů a předstíral mrtvého. Tak sám na konci hry odhalí chamtivost své druhé manželky, která ho opravdu nemiluje, ale hlavně dovolí své dceři Angelice, aby si vzala toho, koho si sama vybrala.⁶⁶

---

⁶⁶ ŘÁDKOVÁ, Tereza. *Téma lásky v Molièrových stěžejních dílech*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2014. Str. 39.

3.7.1. Analýza

Tato komedie je považována za jedno z nejpodařenějších Molièrových děl, jelikož shrnuje autorovu celoživotní tvorbu a najdeme v ní několik motivů z jeho předchozích komedií. I zde zaujímá hlavní roli otec, který kvůli své posedlosti ničí štěstí ostatních. V tomto případě se jedná o hypochondra Argana, který brání dceři v její lásce. Stejně jako v ostatních analýzách, i v této komedii je pro nás zajímavá postava služebné Toničky a také postava Beralda, kteří mají na vývoj zápletky významný vliv.

Tonička, Arganova služebná, se vyznačuje velkou odvážností. Nemá strach ze svého pána a už vůbec ne z jeho manželky Beliny. Je upřímná, čestná, ale také panovačná a vzpurná. Její pán je velmi vznětlivý, a tak není divu, že se často vytáčí, avšak Tonička i přes svou podřízenost zůstává vždy klidná.

« ARGAN : Tu m'as fait égosiller, Carogne.

TOINETTE : Et vous m'avez fait, vous, casser la tête, l'un vaut bien l'autre. Quitte, à quitte, si vous voulez.

ARGAN : Quoi, coquine... »⁶⁷

Argan Toničku neustále uráží, obvykle ji nazývá falešnicí, courou, ničemnicí a také štěknou. Kdykoli ji její pán osočí, Tonička se začne litovat a přeruší ho naříkáním. Touto odvážnou technikou se projevuje její smělost.

« ARGAN *en fureur* : Ah! traîtresse...

TOINETTE *pour l'interrompre et l'empêcher de crier, se plaint toujours en disant* :
Ha !

ARGAN : Il y a...

---

⁶⁷ MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010, 2 v. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421. Str. 643. (ARGAN: Div jsem se neukřičel, ty mrcho! TONIČKA: A já jsem si tu div hlavu neurazila. To je prašť jako uhoď! Jsme vyrovnání, prosím! ARGAN: Co, ty ničemnice... MOLIÈRE. *Zdravý nemocný*: [komedie prokládaná hudbou a tanci]. Přeložil Svatopluk KADLEC. Praha: Artur, 2014. D (Artur). ISBN 9788074830174. Str. 21.)

TOINETTE : Ha!

ARGAN : Il y a une heure...

TOINETTE : Ha!

ARGAN : Tu m'as laissé...

TOINETTE : Ha!

ARGAN : Tais-toi donc, Coquine, que je te querelle. »⁶⁸

Tonička má ráda Arganovu dceru, a tak je odhodlaná bránit její štěstí. Když Argan dceři předestře své plány ohledně jejího manželství, je to Tonička, která ihned pohoršeně reaguje a začne s Arganem o jeho šíleném záměru diskutovat. Stejně jako v předchozích analýzách, i zde dcera opět nic nezmůže a jen přihlíží vlastnímu neštěstí.

« TOINETTE : Quoi, Monsieur, vous auriez fait ce dessein burlesque? et avec tout le bien que vous avez, vous voudriez marier votre Fille avec un Médecin?

ARGAN : Oui. De quoi te mêles-tu, Coquine, Impudente que tu es? »⁶⁹

Tonička slouží u rodiny zřejmě už dlouho, a tak je v dialozích patrný jistý familiární tón. Díky své zkušenosti a také díky vychytralosti, kterou oplývá, ví, jak zmírnit a uklidnit Arganovy hysterické výlevy. Stejně jako ve většině dalších výstupech, je její promluva klidná s lehkým nádechem ironie.

« TOINETTE. : Mon Dieu, tout doux, vous allez d'abord aux invectives. Est-ce que nous ne pouvons pas raisonner ensemble sans nous emporter? Là, parlons de sang-froid. Quelle est votre raison, s'il vous plaît, pour un tel mariage? »⁷⁰

Molière v této komedii zesměšňuje způsob, jakým je praktikována medicína, a k tomu mu slouží právě postava Toničky. Během výstupu, kdy se Tonička představuje Arganovi jako lékař, ale musí zároveň zajistit i svou roli služebné, dochází k několika komickým situacím.

---

⁶⁸ Tamtéž, Str. 643. (ARGAN: Ach, ty falešnice! TONIČKA rychle jej přeruší, předstírajíc pláč: Achich! ARGAN: Je to... TONIČKA: Achich' ARGAN: Je to už dobrá hodina... TONIČKA: Achich! ARGAN: Nechlas mě tady... TONIČKA: Achich! ARGAN: Mlč přece, ty ničemnice ať tě mohu vyhubovat! Tamtéž, Str. 20-21.)

⁶⁹ Tamtéž, Str. 648. (TONIČKA: U všech všudy, pane, vy byste se opravdu obíral tak směšným plánem? Chtěl byste při tom svém báječném jmění provdat svou dceru za doktora? ARGAN: Ano. Ale do čeho se to vůbec pleteš, ty drzá osobo? Tamtéž, Str. 27.)

⁷⁰ Tamtéž, Str. 649. (TONIČKA: Ach, můj ty božínku, klid, jenom klid. Začínáte hned s nadávkami. Copak si spolu nemůžeme promluvit bez rozčilování? Mluvme o tom přece s chladným rozumem! Jaký máte důvod, abyste slečinku takhle provdával? Tamtéž, Str. 27.)

Tato scéna má však také daleko hlubší význam. Autor zde poukazuje na fakt, že ne vždy můžeme věřit všem teoriím medicíny.

« TOINETTE *Médecin* : De quoi, dit-il que vous êtes malade?

ARGAN : Il dit que c'est de la Rate, d'autres disent que c'est du Foie.

TOINETTE *Médecin* : L'ignorant ! c'est du Poumon que vous êtes malade.

ARGAN : Du poumon?

TOINETTE *Médecin* : Oui. Du Poumon : n'avez-vous pas grand appétit à ce que vous mangez ?

ARGAN : Eh oui.

TOINETTE *Médecin*: C'est justement le Poumon. »⁷¹

Další postavou, která se snaží pomoci Angelice je Arganův bratr Berald. Jedná se o jednu z nejpropracovanějších Molièrových postav, která do celé komedie vnáší jistou umírněnost. Berald je vlídný, klidný a jeho vznešená slova mají na jeho bratra příznivý dopad.

« BÉRALDE : Vous voulez bien, mon Frère, que je vous demande avant toute chose, de ne vous point échauffer l'esprit dans notre conversation. »⁷²

Dále zkouší Argana přimět, aby se spolu zamysleli a aby jejich diskuze byla rozumná a oproštěna od jakýchkoli vášní.

« BÉRALDE.— Et de raisonner ensemble sur les affaires dont nous avons à parler, avec un esprit détaché de toute passion. »⁷³

V této komedii Berald zastává funkci *raisonneur* a snaží se tak osvětlit nebezpečí, které Arganova posedlost představuje. Pomáhá nejen své neteři, ale zároveň chce bratra zbavit jeho šílené hypochondrie.

---

⁷¹ Tamtéž, Str. 703-704. (TONIČKA: Co říká, že nemáte v pořádku? ARGAN: Říká, že jsou to játra, ale druzí říkají, že je to slezina. TONIČKA: Hlupáci jedni! Vy máte nemocné plíce, pane! ARGAN: Plíce? TONIČKA: Tak jest! Co takto pociťujete, jaké máte potíže? ARGAN: Časem mě bolí hlava. TONIČKA: Ano. To jsou plíce. Tamtéž, Str. 95.)

⁷² Tamtéž, Str. 723. (BERALD: Nuže, milý bratře, já si tě předně dovolím poprosit, aby ses za naší rozpravy nerozčiloval a zachoval klid. Tamtéž, Str.80.)

⁷³ Tamtéž, Str. 723. (BERALD: A abys o všech těch věcech, o kterých si máme spolu promluvit, se mnou uvažoval s chladným duchem, prostým vši vášnivosti. Tamtéž, Str. 80.)

« ARGAN : C'est que vous avez, mon Frère, une dent de lait contre lui. Mais enfin, venons au fait. Que faire donc, quand on est malade?

BÉRALDE. : Rien, mon Frère.

ARGAN : Rien?

BÉRALDE : Rien. Il ne faut que demeurer en repos. La nature d'elle-même, quand nous la laissons faire, se tire doucement du désordre où elle est tombée. C'est notre inquiétude, c'est notre impatience qui gâte tout, et presque tous les hommes meurent de leurs remèdes, et non pas de leurs maladies. »⁷⁴

Beraldova postava má na děj velmi příznivý vliv, jelikož jeho prostřednictvím divák může poznat jiného Argana, než jak ho vidíme po celou dobu, kdy je stále nepříjemný a rozčílený. Dokáže svého bratra umírnit, čímž možná autor chtěl probudit diváka, unaveného pozorováním Argana a jeho neustálé vznětlivosti, která působí až dětinsky.

Za všemi potížemi v rodině stojí Argan. Stejně jako v předchozích komediích, i zde je postava dcery, která není svému otci schopna čelit, a tak za ni jedná služebná. Tonička je mnohdy drzá a až moc přímočará, avšak bouří se spíš proti Arganově zaslepenosti a ne proti němu samému. Díky její smělosti a příznivému vlivu Arganova bratra Beralda dochází k dobrému rozuzlení.

---

⁷⁴ Tamtéž, Str. 726. (ARGAN: Inu, ty máš, bratříčku, na něj prostě spadeno. Ale vraťme se k jádru věci! Co má podle tebe tedy člověk dělat, když je nemocen? BERARD: Nic, bratře! ARGAN: Nic? BERARD: Nic. Nic než zůstat pěkně v klidu. Když ji necháme, příroda si pomůže sama a pomalu dostane tělo ze všeho toho nepořádku, do kterého je uvedla. Náš nepokoj a netrpělivost všechno jenom pokazí. Téměř všichni nemocní umírají nikoli následkem své nemoci, nýbrž následkem léků, kterých užívali. Tamtéž, Str. 84.)

4. Závěr

Během analýz jednotlivých komedií jsme se zaměřili na některé vedlejší postavy a pozorovali jsme, jaký mají vliv na vývoj zápletky daného díla. Jelikož většina Molièrových komedií je vystavěna na rozporu mezi pánem a jeho sluhou, rozebírány byly především charaktery postav sluhů. Dvojice pán a jeho sluha je značně propojená. Pán je vždy ten, kdo vytvoří nepříjemnou situaci, a poté je na sluhovi, aby připravil plán, jak z toho ven.

Postava sluhu má v autorově díle několik důležitých rolí. Jednou z primárních funkcí je její informační role, jelikož z úst sluhu se dozvídáme stěžejní informace o ději. Během výstupů nás seznamuje s dalšími postavami, a to zejména s pány, kteří, jak už to tak u Molièra bývá, jsou něčím posedlí. Prostřednictvím sluhu tedy Molière vykresluje portréty hlavních postav a odhaluje jejich charakter.

Sluhové působí v rodinách, nebo následují svého pána jako Sganarel, už po delší dobu, a tak vědí, co si k nim mohou dovolit. Mikuláška z komedie *Měšťák šlechticem*, Harpagonův sluha Jakub, Dorina, Tonička, Sganarel, Skapino, všechny tyto postavy se vysmívají posedlostem svých pánů. Jejich smělost a opovážlivost také často vyplývá z nevědomosti a hlouposti některých sluhů, což je patrné v komedii *Škola žen*, kde Alan s Jiřinou, představují jednodušší charaktery, kteří se nezdráhají urážet svého pána, aniž si to možná uvědomují.

Dvojicí sluhu a šíleného pána Molière zajišťuje jeden ze základních účelů komedie, tj. pobavení diváka. Sluha je v podřízeném postavení, ale i přesto nad svým pánem nějakým způsobem dominuje, ačkoli si to pán často vůbec neuvědomuje. Sluha je vždy o krok napřed a díky vychytralosti a pohotovosti si na rozdíl od pána ví rady a stává se tak hybatelem událostí.⁷⁵ Právě tato skutečnost činí autorovy komedie zábavnými, jelikož vedle bezradného, posedlého a většinou despotického hlavního hrdiny Molière staví postavu sluhu, který nad svým pánem přebírá moc, jako například Skapino, který obelstil rovnou dva pány najednou a zajistil dobro celé rodiny. Pro zajištění komických momentů nemusí být sluha ani vynalézavý. Alan a Jiřina jsou spíš neohrabaní a hloupí, avšak i přesto nad nimi Arnolf ztrácí kontrolu a jeho postava tak vedle této prosté dvojice působí směšně.

---

⁷⁵ EDITED BY JAMES F. GAINES. *The Molière encyclopedia*. Westport (Connecticut): Greenwood Press, 2002. ISBN 0313312559. Str. 318. Meneur de jeu.

Další zajímavou rolí, zejména služebných, je jejich zastupování funkce matky. Jelikož ve většině autorových komediích jsou matky nepřítomné, nebo jsou nevlastní, služebné fungují jako důvěrnice mladých dívek a částečně tak suplují jejich matky. Marianina služebná Dorina má se svou paní velmi blízký vztah a je připravena bránit její štěstí a lásku. Tonička se, podobně jako Dorina, snaží pomoci Angelice, aby si mohla vzít svého milého. Nejsou to však pouze služebné, které plní tuto funkci, ale například i Don Juanův sluha Sganarel. Jelikož svého pána neustále následuje, Don Juan se mu svěřuje a dokonce se ho občas zeptá i na názor. Sluhové jsou tedy často povýšeni na důvěrníky a rádce a pro své pány jsou naprosto nezbytní.

Vedle postavy sluhy najdeme v Molièrově díle další typ vedlejších postav, které mají značný vliv na sled událostí. Jsou to Berald ze *Zdravý nemocný*, Kleant z *Tartuffa* a Chrysalde ze *Školy žen*, kteří mohou být souhrnně označeni jako *raisonneurs*. Všichni tři jsou mužského pohlaví a jsou většinou přáteli pošetilců, nebo jsou s nimi spjati rodinnými pouty. Jejich rozumářské založení rozkrývá směšnost monomaniaků a snaží se je přimět k vystřízlivění. *Raisonneurs* se tak přirozeně podílejí na rozuzlení zápletky a jejich racionální argumenty mají značný vliv na šťastný osud mladých párů. Kleant pomůže lásce své neteře Mariany a jejího milého Valéra, Berald zařídí Angelice, že si může vzít Kleanta, i přesto, že není lékařem, a v neposlední řadě Chrysalde zajistí sňatek Anežky a Horáce. Postava *raisonneur* se vyskytuje jen v malé části Molièrova díla, avšak v komediích, kde je přítomna, má podobně jako sluhové, důležitý vliv na vývoj zápletky. Tyto dvě kategorie postav tak tvoří nepostradatelnou součást autorova díla a zakládají jeho jedinečnost.

Molièrovy komedie baví diváky již od doby jejich vzniku po celém světě. Jelikož jsou chamtivost, pokrytectví a hypochondrie přítomny i v dnešní společnosti, jsou témata jeho her stále aktuální, stejně jako Molièrovy nadčasové postavy, prostřednictvím kterých poukazuje na různé lidské nešvary. Ve francouzském prostředí jsou autorovy komedie velmi zažité, avšak u nás, až na *Lakomce* a ústřední postavu hrabivého Harpagona, nejsou tolik rozšířené. Naše divadelní scéna je sice Molièrovým hrám nakloněna, ale na středních školách se stále probírá zejména *Lakomec* a ostatní autorovy komedie jsou zmiňovány pouze okrajově. O Molièrově díle bylo napsáno nepřehledné množství knih a odborných studií, které ale nejsou v českém jazyce dostupné. Tato diplomová práce by mohla českým studentům posloužit jako studijní materiál a seznámit je s cizojazyčnými publikacemi, které by pro studenty mohly být přínosné při jejich dalších bádáních.

Z našich rozborů jsme dospěli k závěru, že právě vedlejší postavy hrají důležitou roli v Molièrově díle, a tak by tyto analýzy také mohly přispět k lepší interpretaci autorova díla. Získané poznatky by se daly využít pro podrobnější nastudování autorových her a posloužit tak například při různých divadelních zpracováních.

Během vyhledávání českých překladů citovaných pasáží jsem občas narazila na překlady, ve kterých se zejména promluvy některých sluhů dle mého názoru zbytečně oddalují od původního textu. V překladu *Lakomce* například ve třetím dějství v první scéně, kde sluha Jakub Harpagonovi líčí, co vše je na hostinu potřeba, následuje dlouhý a přesný výčet všech chodů, který však v originále vůbec není. Dále v komedii *Škola Žen* jsou ve druhé scéně prvního dějství promluvy sluhů a jejich pána vzhledem k francouzské verzi nepřesné. Tyto odchylky byly zaznamenány při vyhledávání konkrétních pasáží z původního textu, avšak běžný čtenář, který nesrovnává překlad s originálem, na tyto místy volnější překlady nenarazí a v porozumění mu rozhodně nebrání. V souvislosti s překlady by se dalo využít našich rozborů, na jejichž základě by bylo zajímavé zkoumat používání jazyka zejména u postav sluhů a přispět tak k věrnějšímu překladu.

5. Résumé

Molière est considéré comme l'un des plus grands auteurs ayant marqué l'histoire du théâtre et de la comédie française. Son œuvre est connue surtout pour ses personnages inoubliables comme Don Juan, Harpagon, Tartuffe etc. Étant donné qu'au cours de l'histoire ces personnages ont été analysés par un certain nombre de théoriciens de la littérature, ce mémoire porte une attention particulière aux personnages secondaires et son objectif principal est de définir le rôle de ces personnages dans l'œuvre de Molière.

Le mémoire est divisé en deux parties. Dans la première partie nous étudions d'abord le personnage littéraire en s'appuyant sur les livres *Literární postava* de Bohumil Fořt, *Na okraji chaosu* de Daniela Hodrová et sur *Poetika vyprávění* de Shlomith Rimmon-Kenan. Le chapitre suivant présente des informations élémentaires sur la vie de l'auteur et sur sa contribution littéraire. Ensuite un chapitre est consacré à l'originalité de son œuvre. Le dernier chapitre se concentre sur l'étude de Jean Emelina *Les Valets et les servantes dans le théâtre de Molière* dans laquelle Emelina distingue trois types de valets. Dans ce chapitre nous présentons aussi le terme *raisonneur* qui constitue un élément important dans l'œuvre de Molière.

La deuxième partie est consacrée au sujet principal du mémoire, le rôle des personnages secondaires dans l'œuvre de Molière. Dans cette partie nous étudions sept comédies notamment *L'École des femmes*, *Le Tartuffe*, *Don Juan*, *L'Avare*, *Le Bourgeois gentilhomme*, *Les Fourberies de Scapin* et *Le Malade imaginaire*. Chaque analyse commence par un résumé de la comédie et ensuite les personnages secondaires y sont analysés. Par rapport au fait que le personnage du valet constitue un élément essentiel du théâtre de Molière, dans toutes les comédies nous examinons ce type de personnage et nous observons quel est son importance et l'originalité.

En analysant les comédies, nous sommes parvenus à la conclusion que le couple maître et son valet joue un rôle fondamental dans les comédies de Molière car elles sont structurées autour de leurs oppositions et confrontations. Les valets ont plusieurs rôles. Ils jouent un rôle de messager, de porte-parole, de confident et ce sont les personnages sur lesquels repose le comique. Ils font rire non seulement par leur langage mais aussi par la manipulation de l'intrigue. Comme les *raisonneurs*, ils sont placés en face d'un héros obsédé, et chargés d'éclairer avec bon sens et mesure l'incongruité d'une situation ou le ridicule d'un

comportement⁷⁶, les valets jouent aussi un rôle de porte-parole du bon sens, de la raison face aux délires des maîtres.

Enfin nous pouvons constater que le duo maître et son valet forme un couple inséparable dans la comédie de Molière. Malgré le statut inférieur des valets, il arrive parfois qu'ils tiennent le rôle principal et deviennent les meneurs de jeu.⁷⁷

---

⁷⁶ <http://www.toutmoliere.net/raisonneur.html> Datum přístupu: 17. 4. 2016 v 18:30

⁷⁷ EDITED BY JAMES F. GAINES. *The Molière encyclopedia*. Westport (Connecticut): Greenwood Press, 2002. ISBN 0313312559. Str. 318. Meneur de jeu.

6. Seznam použitých zdrojů a literatury

Primární literatura

MOLIÈRE. *Don Juan*: [komedie o pěti dějstvích]. Přeložil Jaroslav KONEČNÝ, přeložil Karel KRAUS. Praha: Artur, 2006. D (Artur). ISBN 8086216683.

MOLIÈRE. *Don Juan: Lakomec*. 2. vyd. v Odeonu. Přeložil Svatopluk KADLEC, přeložil Erik Adolf SAUDEK. Praha: Odeon, 1973. Světová četba (Odeon).

MOLIÈRE. *Jeho Urozenost pan měšťák*: komedie-balet o 5 dějstvích. Praha: Dilia, 1981.

MOLIÈRE, Georges FORESTIER, Claude BOURQUI, Edric CALDICOTT, Alain RIFFAUD, Anne PIÉJUS a David CHATAIGNIER. *Œuvres complètes*. Paris: Gallimard, c2010. Bibliothèque de la Pléiade, 8-9. ISBN 2070117421.

MOLIÈRE. *Skapinova šibalství: Ztřeštěnec*. Přeložil Svatopluk KADLEC, přeložil František VRBA. Praha: Artur, 2014. D (Artur). ISBN 9788074830198.

MOLIÈRE. *Škola pro ženy: [komedie o pěti dějstvích]*. Přeložil Jiří Zdeněk NOVÁK. Praha: Artur, 2010. D (Artur). ISBN 9788087128435.

MOLIÈRE. *Tartuffe: komedie o 5 dějstvích*. Přeložil Svatopluk KADLEC. Praha: Osvěta, 1952. Sešity Divadelní žatvy.

MOLIÈRE. *Zdravý nemocný: [komedie prokládaná hudbou a tanci]*. Přeložil Svatopluk KADLEC. Praha: Artur, 2014. D (Artur). ISBN 9788074830174.

Sekundární literatura

ARISTOTELÉS. *Poetika*. Vyd. v Antické knihovně 1. (celkem 8.). Praha: Svoboda, 1996. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0295-5.

BRAY, René. *Molière, homme de théâtre*. Paris: Mercure de France, 1954.

BROCKETT, Oscar. *Dějiny divadla*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999.

BRUYELLE, Roland. *Les personnages de la comédie de Molière*. Paris: R. Debresse, 1946.

CONESA, Gabriel. *La comédie de l'âge classique (1630-1715)*. Paris: Seuil, c1995. Ecrivains de toujours (Unnumbered). ISBN 2020201836.

EMELINA, Jean. *Les Valets et les Servantes dans le théâtre de Molière*. Aix-en-Provence: La Pensée universitaire, 1958.

FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. 2008. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. Theoretica & historica. ISBN 9788085778618.

EDITED BY JAMES F. GAINES. *The Molière encyclopedia*. Westport (Connecticut): Greenwood Press, 2002. ISBN 0313312559.

GRIMM, Jürgen. *Molière en son temps*. Seattle: Papers on French Seventeenth Century Literature, 1993.

HAWCROFT, Michael. *Molière: reasoning with fools*. New York: Oxford University Press, c2007. ISBN 9780199228836.

HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2001. ISBN 8072151401.

MIKEŠ, Vladimír. *Divadlo francouzského baroka*. Praha: Akademie múzických umění, 2001.

MONTALBETTI, Christine. *Le Personnage*. 2003. Flammarion. ISBN 978-2-0812-8218-6.

RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001, 174 s. Strukturalistická knihovna. ISBN 807294004X.

ŘÁDKOVÁ, Tereza. *Téma lásky v Molièrových stěžejních dílech*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2014. (dostupné z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/138712>)

ŠUMAN, Závěš. *Konceptualizace mores v dramatickém básnictví. Studie o poetice francouzské tragédie v 17. století*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Ústav románských studií, 2013. (dostupné z https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/103083/19201894/?q=%7B%22_____searchform___search%22%3A%22z%5Cu00e1vi%5Cu0161+%5Cu0161uman%22%2C%22_____searchform___butsearch%22%3A%22Search%22%2C%22_____facetform___facets___workType%22%3A%5B%22IP%22%5D%2C%22PNzzpSearchListbasic%22%3A1%7D&lang=cs)

Internetové odkazy

http://www.pratiques-cresef.com/p060_re1.pdf (Datum přístupu: 12. 3. 2016 v 14:50)

<http://www.toutmoliere.net/raisonneur.html> (Datum přístupu: 17. 4. 2016 v 18:30)